

Research Paper

An Analysis of How Financial Resources Are Managed in Stepfamilies Taking A Grounded Theory Approach

Maryam Kazemi Sahlavani¹, Maliheh Alimondegari*² , Ali Ruhani³

¹ M.A in Demography, Department of Social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran.
m.kazemim1997@gmail.com

² Associate Professor of Demography, Department of Social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran.
m.alimondegari@yazd.ac.ir

³ Associate Professor of Sociology, Department of Social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran.
aliruhani@yazd.ac.ir

 10.22080/ssi.2022.23330.1992

Received:

March 27, 2022

Accepted:

August 27, 2022

Available online:

September 18, 2022

Keywords:

Remarriage, Stepfamily,
Financial Management,
Economic Behavior, Men.

Abstract

The stepfamily is more complex than the families resulting from the first marriage due to its different structure. One of the important dimensions of this type of family which affects the relationship between the couples, the step-parent and the step-child and the family structure in general, is the control of monetary and financial issues. Therefore, the present study was designed to investigate how financial resources are managed in stepchildren. The research method is qualitative and takes the grounded theory approach. Fifteen men living in Isfahan who had the experience of remarriage after divorce and living in a family with stepchildren were purposefully selected by theoretical sampling. Research data were collected through in-depth interviews and analyzed using open, axial and selective coding. The results showed that men, due to factors such as imposed financial expectations, checking the allocation of financial resources, inadequate financial support, exercising women's power, etc., had a kind of fear that they believed had damaged the traditional family structure and authority and the centrality of the decision was taken away from them. Meanwhile, women, in particular, competed with men by gaining economic capital and intensifying the competitive environment of the family through powerful financial management methods. Although the strategies adopted led to expedient agreements between the couples, since the control of monetary issues arises from the existence of stepchildren, the competition for economic power in stepchildren seems to be constant, leading to the polarization of the family environment.

*Corresponding Author: Maliheh Alimondegari
Address: Associate Professor of Demography,
Department of Social sciences, Yazd University,
Yazd, Iran.

Email: m.alimondegari@yazd.ac.ir

Extended Abstract

Introduction

1. With the increased rate of divorce during the years 1991-2020 (Yearbook of Demographic Statistics of Iran, 2020), it is not surprising that the rate of remarriages after divorce also increases. According to research, as many people with divorce experience remarry (Gold, 2016; Schmiede, Richards, & Zvonkovic, 2001), the number of remarried families is expanding. However, as Kreyenfeld and Martin (2011) point out, the increase in the numbers is not the only reason that makes the study of stepfamilies more attractive. Furthermore, the stepfamilies are complex and their dynamics are different from the first families (Adler-Baeder & Higginbotham, 2004, p. 448) because, by definition, a stepfamily refers to a family in which at least one party has a child or children from their previous life (Giddens, 2015: 267). Therefore, it is the presence of children from the previous marriage that makes the greatest difference in remarriage from the first marriage. The quality and manner of the relationship between the new family members, i.e., the stepfather's relationship with the stepchild and the couple's relationship is very important because it is these relationship that causes the stability or collapse of the step family. However, the complexity of remarriage and stepfamilies do not end there. One of the important contexts and factors in remarriage that also

affects the relationships in stepfamilies is decision-making and financial management practices. Financial management is one of the main sources of disputes and a stressful factor for members of this type of family. Therefore, in the present study, an attempt has been made to emphasize the masculine experiences, decision-making regarding finances in the stepfamilies, their degree of access to financial resources, and in general, the economic behavior of the stepfamilies. In other words, the present study seeks to answer the following questions: How is the allocation of financial resources in step-families?

2. What is the share of each couple, especially the man, in making the financial decisions?

Methods

The present study has used a qualitative methodology and contextual theory strategy along with the systematic approach of Strauss and Corbin. The research participants were purposefully selected. In fact, the inclusion criteria were as follows: the participant must be a man, have experience of remarriage after divorce, the new spouse must have at least one child from the previous marriage, and at least two years must have passed since the remarriage. Also, theoretical sampling has been used in this route. Sampling was continued until theoretical saturation to obtain accurate data in a way that could clearly clarify the dimensions of the present study. Therefore, 15 men with the experience of remarriage and family life were interviewed in the presence of a stepchild in Isfahan. The time period of the interviews also varied; this means that the

maximum time was 8 hours and the minimum time was 4 hours. The data obtained from the interview were transcribed and analyzed by open, axial, and selective coding methods in a systematic, chain-based and timed process.

Results

The present study, through in-depth interviews with 15 male step-parents in the city of Isfahan, analyzed the allocation of resources between the in-laws and step-children and the extent of couples' access to financial resources with special emphasis on men. The results showed that men, due to factors such as imposed financial expectations, checking the allocation of financial resources, inadequate financial support, exercising women's power, etc., had a kind of fear that they believed had damaged the traditional family structure and authority and the centrality of the decision making was taken away from them. Meanwhile, women, in particular, competed with men by gaining economic capital and intensifying the competitive environment of the family through powerful financial management methods.

Conclusions

Men and women, as two special members of the family, have the largest share in family affairs, including economic affairs and power in general. However, gender roles differ in the extent to which each couple contributes to power. Because gender roles are constructed and addressed by the value-normative systems of any society, according to popular cultural beliefs, men have more power to make decisions about family matters. They

play the role of breadwinner of the family, and because of this, they have a more prominent presence outside the home and in the public sphere. Therefore, the economic affairs are focused on men and the economic power is a masculine characteristic. Men also seek economic power in accordance with gender roles derived from social definitions of masculinity. The existing legal framework in the country also confirms the authority of men in the family. The participating men in our study also believed in establishing authority in the stepfamily through gender role habits. They argued that remarriage, a step-family, and the presence of a step-child should not preclude the establishment of mental and objective aspects of their masculinity. In other words, men are educated according to their character (during the process of socialization, education, imitation and role modeling), allocation of financial resources and control of resources and decision-making regarding the economic affairs of the family. This caused women to witness a new face of power distribution in the stepfamily as they entered into the power interactions. Having resources such as jobs, income, and economic capital in general are determinants of a person's power and authority in making the family decisions. Women no longer just do housework because they have found themselves in the public arena because of job opportunities; areas that have long belonged to men. In step-families, women's economic capital is not derived solely from employment and income. They make significant financial investments by receiving dowry and alimony for their children. Thus, having these resources makes women not content with a predetermined and traditional feminine role and change the direction of power in the family in their favor. The competition

between men and women in the family, in other words, the competitiveness of the family arena in stepchildren is important. As mentioned earlier, the authority of men and women in decision-making in the family affairs and its gender division shows how the power is distributed in the family. Economic affairs are one of the most important things in the family. This is significant due to the presence of child/children in step-families. In other words, economic affairs in this type of family is due to how financial resources are allocated between the child/children and stepchildren, financial management, and control of these resources in general. Thus, on the one hand, it seems that the couple's competition for power is a permanent competition. In this regard, what happens is a temporary agreement

that is only the best for the family and is not of a real and permanent nature. In other words, couples deal with problems in tolerant ways. On the other hand, the competitiveness of the family field leads to female autonomy and male autonomy in managing financial affairs and as a result, duality between couples. In general, it should be said that the combination of these factors cause the stepfather family to appear not as a cohesive unit but as a polarized space.

Funding: There is no funding support.

Authors' contribution: -

Conflict of interest: Authors declared no conflict of interest.

علمی پژوهشی

واکاوی چگونگی مدیریت منابع مالی در خانواده‌های ناتنی، یک نظریه‌ی زمینه‌ای

مریم کاظمی سهلوانی^۱، ملیحه علی‌مندگاری^{۲*} ID، علی روحانی^۳

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد جمعیت‌شناسی، دانشکده‌ی علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران.

m.kazemim1997@gmail.com

^۲ دانشیار جمعیت‌شناسی، دانشکده‌ی علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران.

m.alimondegari@yazd.ac.ir

^۳ دانشیار جامعه‌شناسی، دانشکده‌ی علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران.

aliruhani@yazd.ac.ir

doi 10.22080/ssi.2022.23330.1992

چکیده

خانواده‌ی ناتنی به‌جهت ساختار متفاوت خود نسبت‌به خانواده‌های حاصل از ازدواج اول، دارای وضعیت پیچیده‌تری است. یکی از ابعاد حائز اهمیت این نوع از خانواده‌ها که بر روابط زوجین، والد ناتنی- فرزند ناتنی و به‌طورکلی ساختار خانواده اثرگذار است، کنترل مسائل پولی و مالی است. بنابراین، پژوهش حاضر با هدف واکاوی چگونگی مدیریت منابع مالی در خانواده‌های ناتنی طراحی شده است. روش پژوهش، کیفی و به شیوه‌ی نظریه‌ی زمینه‌ای انجام شده است. ۱۵ نفر از مردان ساکن در شهر اصفهان که دارای تجربه‌ی ازدواج مجدد پس از طلاق و زندگی در خانواده با حضور فرزند ناتنی بودند، به‌صورت هدفمند و به شیوه‌ی نمونه‌گیری نظری انتخاب شدند. داده‌های پژوهش از طریق مصاحبه‌های عمیق گردآوری و با استفاده از کدگذاری باز، محوری و گزینشی تحلیل شدند. نتایج نشان داد مردان در پی عواملی از جمله انتظارات مالی تحمیلی، واریس تخصیص منابع مالی، حمایت‌های مالی نامناسب، اعمال قدرت زنان و... دچار نوعی هراس شده بودند که به‌زعم آنان منجر به خدشه‌دار شدن ساختار سنتی خانواده شده، اقتدار و محوریت تصمیم‌گیری از آن‌ها سلب شده بود. در این میان، زنان نیز به‌طور ویژه با کسب سرمایه‌ی اقتصادی وارد رقابت با مردان شده و با شیوه‌های قدرت‌مدارانه مدیریت امور مالی، فضای رقابتی خانواده را تشدید کرده بودند. اگرچه راهبردهای اتخاذشده منجر به توافق‌های مصلحتی میان زوجین شده بود، اما از آنجاکه کنترل مسائل پولی ناشی از وجود فرزندان ناتنی است، به نظر می‌رسد رقابت بر سر کسب اقتدار اقتصادی در خانواده‌های ناتنی دائمی است؛ در نتیجه منجر به قطبی شدن فضای خانواده می‌شود.

تاریخ دریافت:

۷ فروردین ۱۴۰۱

تاریخ پذیرش:

۵ شهریور ۱۴۰۱

تاریخ انتشار:

۲۷ شهریور ۱۴۰۱

کلیدواژه‌ها:

ازدواج مجدد، خانواده‌ی ناتنی، مدیریت منابع مالی، رفتار اقتصادی، مردان.

* نویسنده مسئول: ملیحه علی‌مندگاری

آدرس: دانشیار جمعیت‌شناسی، دانشکده‌ی علوم اجتماعی،

دانشگاه یزد، یزد، ایران

ایمیل: m.alimondegari@yazd.ac.ir

۱ مقدمه و بیان مسأله

با افزایش میزان طلاق طی سال‌های ۱۳۷۰ تا ۱۳۹۹ (سالنامه‌ی آمارهای جمعیتی، ۱۳۹۹)، جای تعجب نیست که میزان ازدواج‌های مجدد پس از طلاق نیز افزایش یابد. مطابق با پژوهش‌های انجام‌شده بسیاری از افراد دارای تجربه‌ی طلاق، مجدداً ازدواج می‌کنند (گلد،^۱ ۲۰۱۶؛ اشمیگ، ریچاردز، زونکوویچ،^۲ ۲۰۰۱) بنابراین، تعداد خانواده‌های حاصل از ازدواج مجدد نیز گسترش پیدا می‌کند. با این حال، همان‌گونه که کرینفلد و مارتین^۳ (۲۰۱۱) اشاره می‌کنند تنها افزایش تعداد نیست که مطالعه‌ی خانواده‌های ناتنی را جذاب می‌کند، این نوع از خانواده‌ها از بسیاری جهات اشکال خانوادگی متمایز و «بدیعی» هستند (کرینفلد و مارتین، ۲۰۱۱: ۱۲۹). به‌طورکلی، خانواده‌های ناتنی پیچیده هستند و پویایی آن‌ها با خانواده‌های اول متفاوت است (آدلر-بادر و هیگین‌باث^۴، ۲۰۰۴: ۴۴۸) زیرا مطابق با تعریف ارائه‌شده، خانواده‌ی ناتنی به خانواده‌ی اطلاق می‌شود که در آن دست‌کم یکی از طرفین از ازدواج یا رابطه‌ی پیشین خود فرزند یا فرزندان داشته باشد (گیدنز^۵، ۱۳۹۴: ۲۶۷). بنابراین، حضور فرزندان از ازدواج قبلی است که بیشترین تمایز را در ازدواج مجدد از ازدواج اول ایجاد می‌کند. کیفیت و چگونگی روابط اعضای خانواده‌ی جدید یعنی روابط والد ناتنی-فرزند ناتنی و روابط زوجین بسیار حائز اهمیت است و به‌طورکلی عملکرد این خانواده‌ها را مشخص می‌سازد. اما پیچیدگی ازدواج مجدد و خانواده‌های ناتنی به همین‌جا ختم نمی‌شود. یکی از زمینه‌ها و عوامل مهم در ازدواج مجدد که بر روابط اعضای خانواده‌ی ناتنی نیز تأثیرگذار است، تصمیم‌گیری و شیوه‌های مدیریت مالی است.

مسائل مالی اغلب در خانواده‌های حاصل از ازدواج مجدد بسیار مهم است؛ زیرا ممکن است

شوهر در حال پرداخت هزینه‌های حمایتی باشد و یا زن ممکن است چنین پرداخت‌هایی را دریافت کند. با این حال، درمورد دوم یعنی دریافت پرداخت‌های حمایتی زن، مبالغ ممکن است برای پوشش هزینه‌های واقعی بسیار کم باشد، یا هرگز پرداخت نشود. این می‌تواند ناشی از سهل‌انگاری در مسؤلیت‌های والدینی شوهران سابق زنان باشد. والننتینا^۶ (۲۰۱۲) در پژوهش خود به این موضوع اشاره می‌کند که مردان زمانی به نیازهای فرزندان خود توجه می‌کردند که فرصت گذران وقت را در کنار یکدیگر داشته باشند؛ درحالی‌که وقتی فرزندان با مادرانشان زندگی می‌کنند (مردان) فکر می‌کنند که او (همسر سابق) باید نیازهای فرزندان را برآورده نماید. به‌ویژه هنگامی که مادر نیز پیوند جدیدی تشکیل داده باشد. درواقع، مردان احساس می‌کردند که این حق را دارند که مشارکت خود در رفع نیازهای فرزندان را کاهش دهند. اغلب اتفاق می‌افتد که پدران از پرداخت نفقه امتناع می‌ورزند؛ زیرا این تصور برایشان ایجاد می‌شود که هزینه‌ی نگهداری از خانواده‌ی جدیدی را که همسر سابقشان ایجاد کرده است، پرداخت می‌کنند. به‌طورکلی، با توجه به شرایط مالی سخت در خانواده‌های ناتنی و مسائل مربوط به میزان پولی که باید برای فرزند پسر، فرزند دختر یا فرزندانشان خرج شود و همچنین برای خود زوجین، احتمال درگیری مالی در بین زوج‌های ازدواج مجدد بسیار بیشتر از زوج‌های ازدواج اول است (والننتینا،^۶ ۲۰۱۲؛ هوبارت^۷، ۱۹۹۱). جای تعجب نیست که مسائل مالی منبع اصلی استرس برای زوج‌هایی است که دوباره ازدواج کرده‌اند. آن‌ها نه‌تنها باید به مسائل «رایج» امرار معاش و پرداخت قبوض خود توجه داشته باشند؛ بلکه زوج‌هایی که دوباره ازدواج کرده‌اند، به‌ویژه آن‌هایی که فرزندان از ازدواج قبلی دارند، نگرانی‌های مالی بیشتری نیز دارند. از جمله مسائل مالی بالقوه، بدهی‌های حاصل از ازدواج

⁵ Giddens

⁶ Valentina

⁷ Hobart

¹ Gold

² Schmiege, Richards and Zvonkovic

³ Kreyenfeld and Martin

⁴ Adler-Baeder and Higginbotham

گوتینگ معتقد است ازدواج مجدد اقتصادی استقرار مجدد خانوار متأهل پس از طلاق به‌عنوان واحد بهره‌وری و مصرف اقتصادی است. ازدواج مجدد اقتصادی به‌عنوان یک تکلیف رشدی و توسعه‌ای برای خانواده‌ی ناتنی را می‌توان در امتداد ازدواج مجدد والدین دانست؛ زیرا مشکلات اصلی آن ناشی از وجود فرزندان حاصل از ازدواج قبلی است. هنگامی که چنین فرزندان درگیر هستند، ازدواج مجدد اقتصادی پیچیده می‌شود؛ زیرا به‌عنوان یک سیستم باز ظاهر می‌شود که به رفتار اقتصادی افرادی غیر از دو همسر وابسته است. به‌طور معمول استاندارد زندگی در ازدواج مجدد به‌دلیل یک واقعیت ساده افزایش می‌یابد که منابع مالی که قبلاً دو اقامتگاه را حفظ کرده بودند، تنها برای پشتیبانی از یکی ترکیب می‌شوند. بنابراین، مشکل آنقدر از کمبود بودجه نیست؛ بلکه مشکل بی‌ثباتی مالی و توزیع منابع است. مشکل توزیع منابع به این موضوع اشاره دارد که پول چگونه باید خرج شود؛ چه کسی باید چه مقدار از آنچه در دسترس است دریافت کند؟ (گوتینگ، ۱۹۸۲).

پول و کنترل پول از دیرباز به‌عنوان منبع قدرت شناخته شده است (لون و دولان^۴، ۱۹۸۸: ۷۶). دانستن این که منبع قدرت مالی خانواده در دست چه کسی است و تصمیم‌گیری درمورد این منبع با کدام‌یک از اعضای خانواده است، در فهم روابط بین اعضای خانواده بسیار مهم است؛ زیرا این ویژگی می‌تواند باعث شود که بعضی از اعضای خانواده ثروتمندتر از دیگر اعضا باشند. اگر فردی منابع و امکاناتی در اختیار دارد که فرد دیگر، برای رسیدن به اهداف، نیازها، خواسته‌ها، تمایلات و علاقمندی‌هایش بدان نیازمند است، فردی که دسترسی کمتری به این منابع دارد، ناگزیر باید به طرق گوناگون برای دستیابی به این منابع تلاش کند. بدین ترتیب، تمایل به کنترل منابع اقتصادی می‌تواند چالش‌های بسیاری را در خانواده به وجود

قبلی، هزینه‌های مربوط به ادغام دو خانه و حمایت و پرداخت نفقه فرزندان است که ممکن است به خانه وارد و یا از خانه خارج شوند و در نتیجه تعداد نوسان اعضای خانواده است (کلمن و گانانگ^۱، ۱۹۸۹: ۲۱۸). اولین پژوهشی که عمیقاً مسائل و چالش‌های ازدواج مجدد را مورد بررسی قرار داده است، پژوهشی است که توسط مسینجر^۲ (۱۹۷۶) انجام شد. مسینجر امور مالی را از مشکلات خاص ازدواج مجدد می‌داند که بعد از وجود فرزندان حاصل از ازدواج قبلی، بیشترین چالش را برای خانواده‌های ازدواج مجدد به همراه می‌آورد که این چالش‌های مالی تقریباً دنباله‌رو پیوندهای ناشی از ازدواج اول بود. بسیاری از مردانی که دوباره ازدواج کرده بودند، تمایلی به صحبت درمورد دارایی‌های مالی خود نداشتند و زانی که مجدداً ازدواج کرده بودند اغلب درمورد پول‌هایی که ممکن است برای ازدواج به ارمغان آورده باشند پنهان کاری می‌کردند. مردانی که همسر سابقشان از فرزندانشان مراقبت می‌کرد، در تأمین و حمایت فرزندان شریک جدیدشان که در خانه‌ی کنونی زندگی می‌کردند مردد بودند. پس از یک انحلال زناشویی، برخی از زنان به این نتیجه رسیده بودند که لازم است در صورت وقوع طلاق دیگری، مقداری پول کنار بگذارند. با انعکاس عدم اطمینان مشابه درمورد ازدواج جدید، برخی از مردان تمایلی به تجدید نظر در وصیت‌نامه، بیمه و دارایی‌های خود نداشتند. تصویری که منتقل شد این بود که حوزه‌ی مالی برای بسیاری مشکل حل‌نشده و حساس بود که نشان‌دهنده‌ی تردید در تعهد به ازدواج جدید است (مسینجر، ۱۹۷۶: ۱۹۷).

گوتینگ^۳ (۱۹۸۲) که ازدواج مجدد پس از طلاق را فرایندی پیچیده و دارای چندین مؤلفه‌ی بهم‌پیوسته می‌داند معتقد است امور مالی و حوزه‌ی اقتصادی یکی از موقعیت‌های دشوار برای عبور از وضعیت طلاق و گذار به ازدواج مجدد است. او این فرایند را «ازدواج مجدد اقتصادی» می‌نامد.

³ Goetting

⁴ Lown and Dolan

¹ Coleman and Ganong

² Messinger

خانواده‌های ناتنی مورد واکاوی قرار گیرد. به عبارتی پژوهش حاضر به دنبال پاسخ به این سؤال می‌باشد که فرایند تخصیص منابع مالی در خانواده‌های ناتنی چگونه است؟

۲ چارچوب مفهومی پژوهش

مرور پیشینه‌های تجربی در کنار مفاهیم نظری جزء اصول اساسی در روش‌شناسی کیفی و به‌ویژه رویکرد نظریه‌ی زمینه‌ای است. به عبارتی، مرور ادبیات تحقیقی و آثار نظری، منجر به خواندن و دوباره خواندن خواهد شد. فرایندی که با خارج کردن پیش‌داوری و قضاوت‌های ارزشی به‌عنوان بازدارنده‌های ذهنی، بصیرت پژوهشگران را در درک و کشف مفاهیم مرتبط با موضوع مورد مطالعه افزایش می‌دهد. به بیانی دیگر، با افزایش مهارت در تشخیص عناصر مرتبط از نامرتب، حساس بودن به داده‌ها و توانایی ایجاد مفاهیم از داده‌ها، پژوهشگر را برای انجام یک تحقیق کیفی آماده می‌کند. با این حال، پژوهشگران مطالعه‌ی حاضر با منابع پژوهشی بسیار محدودی در زمینه‌ی ادبیات داخلی روبه‌رو بودند. به این معنا که بسیاری از پژوهش‌های انجام‌شده در رابطه با ازدواج مجدد با تکیه بر زنان و توجه ویژه به ابعاد زندگی آنان در ازدواج مجدد پرداخته‌اند و پژوهشی که به‌طور ویژه به دنبال کشف و واکاوی تجربیات مردانه از ازدواج مجدد و زندگی در خانواده‌ی ناتنی باشد یافت نشد.

در پژوهشی با هدف مطالعه‌ی کیفیت ازدواج مجدد پس از طلاق، یکله، محسن‌زاده و زهراکار (۱۳۹۷) دریافتند بهبود شرایط خانواده‌ی ناتنی و افزایش رضایتمندی از ازدواج مجدد با به اشتراک گذاشتن منابع مالی و در نتیجه کاهش تنش‌های مرتبط با مسائل مالی افزایش می‌یابد. از طرفی عدم وابستگی اقتصادی زن به مرد می‌تواند باعث افزایش رضایتمندی از ازدواج مجدد به‌ویژه در مرد شود، در صورتی‌که این مسأله به‌عنوان وظیفه‌ی زن

آورد (علیرضائزاد، خاکپور، فتحی، ۱۳۹۳: ۱۵۸). در خانواده‌های ناتنی والدین ممکن است از پرداخت‌های حمایتی (یا عدم وجود آن) در تلاش برای اعمال کنترل بر فرزندان یا تنبیه همسر سابق استفاده کنند (لون و دولان، ۱۹۸۸: ۷۶).

هنگامی که پول وارد خانواده می‌شود، فرض بر این است که به نحوی عادلانه بین اعضای خانواده توزیع می‌شود و کمک‌کننده برای به حداکثر رساندن رفاه جمعی آن‌ها است. اما اینکه هر فرد چقدر پول می‌گیرد، چگونه آن را به دست می‌آورد، از چه کسی و برای چه چیزی به‌ندرت در نظر گرفته می‌شود. زلیزر^۱ (۱۹۸۹) معتقد است اگرچه پول منبع اصلی اختلافات زن و شوهر و اغلب یک نقطه‌ی دردناک بین والدین و فرزندان است، عجیب است که ما در مورد مسائل مالی کمتر می‌دانیم. نه‌تنها خانواده‌ها تمایلی به افشای زندگی خصوصی مالی خود برای غریبه‌ها ندارند؛ شوهران، همسران و فرزندان اغلب دروغ می‌گویند یا به سادگی اطلاعات را از یکدیگر پنهان می‌کنند (زلیزر، ۱۹۸۹). با تمام این توضیحات باید گفت امور مالی و مسائل اقتصادی در خانواده‌های ناتنی به مراتب پیچیده‌تر از خانواده‌های ازدواج اول است؛ زیرا این خانواده‌ها زوجینی را شامل می‌شوند که دارای حداقل یک‌بار تجربه‌ی طلاق بوده که به‌تبع بر نحوه‌ی عملکرد آنان در خانواده که عملکرد اقتصادی نیز از آن مستثنا نیست، تأثیرگذار است. در کنار زوجین، فرزندان در این خانواده‌ها وجود دارند که حاصل ازدواج سابق هریک از زوجین هستند و عدم پیوند خونی و خویشاوندی آنان با والد ناتنی نیز عامل مهمی است که می‌تواند بر عملکرد اقتصادی خانواده اثرگذار باشد. بنابراین، امور مالی یکی از منابع اصلی اختلافات و از عوامل استرس‌زا برای اعضا می‌باشد. از این رو، در پژوهش حاضر تلاش شده است تا با تأکید بر تجربیات مردانه، تصمیم‌گیری در رابطه با امور مالی در خانواده‌های ناتنی و میزان دسترسی آنان به منابع مالی و به‌طورکلی رفتار اقتصادی

¹ Zelizer

(سوئینی^۳، ۲۰۱۰؛ کرینگلد و مارتین، ۲۰۱۱). طبق آمار ارائه‌شده از جانب شوایزر^۴ (۲۰۲۰) در دو دهه‌ی گذشته میزان ازدواج مجدد کاهش یافته است. به گفته‌ی اسماک و شوارتز^۵ (۲۰۲۰) عقب‌نشینی زنان و مردان طلاق گرفته از ازدواج مجدد به دلیل ترجیح آنان به زندگی مشترک خارج از چارچوب ازدواج می‌باشد و این موضوع سبب شده است تا پژوهشگران، این روابط را با تعاریف موجود از خانواده‌ی ناتنی ادغام کنند. بنابراین، پژوهشگران مطالعه‌ی حاضر اگرچه سعی در ارائه‌ی جدیدترین منابع پژوهشی درخصوص ازدواج مجدد و خانواده‌های ناتنی داشته‌اند؛ اما در استفاده از این منابع نیز با محدودیت‌هایی مواجه بودند. از طرفی پژوهش‌های موجود در سال‌های اخیر با توجه به پژوهش‌های انجام‌شده در دهه‌ی ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ میلادی می‌باشد و ریشه در تحقیقات شکل‌گرفته در این دو دهه دارند؛ به‌عبارتی غنی‌ترین مطالعات در زمینه‌ی ازدواج مجدد و خانواده‌ی ناتنی حاصل از آن، مربوط به این دو دهه می‌باشد. بنابراین، در پژوهش حاضر نیز سعی شده است به منابع معتبر در دهه‌های مذکور استناد شود.

ازجمله مطالعات خارجی انجام‌شده مطالعه‌ی کراپو^۶ و همکاران (۲۰۲۰) با عنوان فشار مالی و درک رفتار همسر با گذشت زمان در ازدواج مجدد می‌باشد که به درک ما از نقش فشار مالی در بی‌ثباتی ازدواج مجدد کمک می‌کند. به عبارتی یافته‌های این مطالعه دلایل بالقوه‌ای برای ارتباط بین استرس مالی، برداشت از رفتار همسر و بی‌ثباتی ازدواج مجدد را نشان می‌دهد. نتایج نشان داد استرس مالی باعث کاهش درک همسر از رفتار مثبت می‌شود؛ درحالی‌که درک رفتار منفی را افزایش می‌دهد، الگویی که با گذشت زمان ادامه می‌یابد. این ممکن است به‌خصوص در ثبات ازدواج برجسته باشد. والنیتینا (۲۰۱۲) نیز در پژوهش خود به این موضوع اشاره دارد که برای فهم شیوه‌های مدیریت

نگریسته نشود. در غیر این صورت رضایت از ازدواج مجدد در زن کاهش می‌یابد و زن به تفکیک منابع مالی اقدام می‌کند. در پژوهشی دیگر محمدی (۱۳۹۶) دریافت که زوجین ازدواج مجدد، بعد اقتصادی و مالی را به‌عنوان چالشی اصلی در ازدواج مجدد ادراک کرده‌اند. آنان چالش‌های مالی را مانع از رضایت زناشویی می‌دانستند و معتقد بودند بیشترین بار مالی به‌دلیل حضور فرزندان در این‌گونه ازدواج‌ها است.

همان‌طورکه پیشتر توضیح داده شد، مطالعات درخور توجه زیادی با موضوع ازدواج مجدد زنان صورت گرفته است؛ درحالی‌که در رابطه با مردان وضعیت پژوهشی به این‌گونه نیست. اگرچه مطالعات نام‌برده‌شده، نکات بسیار خوبی در رابطه با ازدواج مجدد ارائه کرده‌اند، اما باز هم شاهد حضور زنان در کنار توجه به مردان هستیم. با تمام این توضیحات می‌توان گفت پژوهشی که به بررسی ازدواج مجدد با تأکید بر ابعاد اقتصادی و مالی و به‌ویژه از منظر مردانه انجام شده باشد، یافت نشد. در رابطه با مطالعات خارجی نیز ذکر چند نکته حائز اهمیت است. دهه‌ی ۱۹۷۰ شروع توجه پژوهشگران انگلیسی زبان به ازدواج مجدد و خانواده‌ی ناتنی بوده است، به‌عبارتی موضوعات نام‌برده‌شده مورد توجه بسیاری از محققین خانواده قرار می‌گیرد و پژوهش‌های پیرامون این موضوعات در دهه‌ی ۱۹۸۰ و به‌طور ویژه در دهه‌ی ۱۹۹۰ گسترش و بهبود چشمگیری پیدا می‌کند (کلمن، گانانگ و فاین^۱، ۲۰۰۰؛ مورفیلد و پاسلی^۲، ۲۰۱۳). دلایل توجه محققین را می‌توان این‌گونه توضیح داد؛ دهه‌ی ۱۹۶۰ میزان طلاق و جدایی در جامعه‌ی اروپایی افزایش چشمگیری یافت به‌گونه‌ای که خانواده‌های ناتنی به بخش جدایی‌ناپذیر جامعه‌ی اروپایی تبدیل شدند. درواقع تا قبل از آن، بسیاری از ازدواج‌های مجدد به‌دلیل مرگ همسر شکل می‌گرفت و این تحول موجب جلب توجه محققین خانواده شد

⁴ Schweizer

⁵ Smock and Schwartz

⁶ Crapo et al

¹ Coleman, Ganong and Fine

² Moorefield and Pasley

³ Sweeney

پولی است. برخی از مردان به‌عنوان ناپدیری، بین مطالبات مالی دو خانواده قرار گرفتند و این امر سبب شده بود تا فشار اقتصادی مضاعفی را برای پرداخت‌های مالی به دو خانواده احساس کنند؛ زیرا شیوهی تخصیص منابع مالی به‌عنوان معیاری برای عشق و ارادت در بین خواهر و برادرهای ناتنی و همسر استفاده می‌شد.

مرور ادبیات تحقیقی، حساسیت پژوهشگر را نسبت به موضوع مورد مطالعه تقویت می‌کند، اما تنها مرور پیشینه‌های پژوهشی برای انجام یک پژوهش کیفی کافی نیست. مرور نظریه‌های مرتبط یکی دیگر از ملزومات رویکرد کیفی و نظریه‌ی زمینه‌ای است که منجر به توجه بیشتر پژوهشگران به وجوه مختلف موضوع مورد مطالعه شده و زمینه‌های دستیابی به مفاهیم مورد نظر را فراهم می‌آورد. بنابراین، در ادامه به مرور مباحث نظری مرتبط خواهیم پرداخت.

مدل اقتصادی فیشمن. یکی از پراستنادترین مطالعات انجام شده در رابطه با مدیریت مالی زوجین ازدواج مجدد در خانواده‌ی ناتنی مطالعه‌ی باربارا فیشمن^۳ (۱۹۸۳) می‌باشد. این مطالعه که به‌عنوان یک مطالعه‌ی پیشگام در این امر نیز شناخته شده است، مدل‌های اقتصادی را توصیف می‌کند که زوج‌های ازدواج مجدد اتخاذ می‌کنند و نشان می‌دهد که برخی مدل‌ها وحدت خانواده را تقویت می‌کنند؛ درحالی‌که برخی دیگر منافع شخصی و استقلال شخصی را تشویق می‌کنند. این مطالعه‌ی کیفی این فرضیه را ارائه می‌دهد که بزرگسالان ازدواج مجدد، در مرحله‌ی شکل‌گیری زندگی خانوادگی ناتنی، داده‌های مربوط به مسائل مالی و الزامات یک ساختار خانوادگی خاص را از طریق چارچوب‌هایی که نحوه‌ی زندگی را تجویز می‌کند، فیلتر می‌کنند. دو چارچوب در رفتار اقتصادی خانواده‌های ناتنی در این مطالعه شناسایی شد. اولی را می‌توان چارچوب مبادله نامید.

مالی زوجین ازدواج مجدد باید ملاحظات اقتصادی را مانند شاغل بودن هر دو زوج، ایدئولوژی که شرکا به آن پایبند هستند و هم نوع رابطه‌ای که با شرکای قبلی خود تجربه کرده‌اند، در نظر گرفت. او اشاره می‌کند که فرایندهای تصمیم‌گیری اغلب مستقل از روش‌های عملیاتی اتخاذ شده برای مدیریت پول هستند، زیرا اولی (فرایند تصمیم‌گیری) بیشتر مفهوم «قدرت» دارد؛ درحالی‌که دومی (روش‌های عملیاتی) مفهوم «اجرایی» دارد. اگرچه اغلب اوقات عدم تعادل قدرت در تصمیم‌گیری و تأثیرات این تصمیم‌ها بر اعضای خانواده وجود داشت، اما مردان اظهار داشتند که شیوه‌های مدیریت پول میان آنان و همسرانشان به‌صورت اشتراکی است. آنچه که بسیار قابل توجه است این است که زنان در رویارویی با تصمیمات بسیار فعال به نظر می‌رسیدند، حتی اگر نتیجه‌ی تصمیمات اغلب از خطوط سنتی‌تری از نظر مدیریت مالی پیروی می‌کرد، به این معنی که درواقع آن‌ها منابع کمتری دارند و تا حدی به شرکای خود وابسته می‌مانند، اما با داشتن درآمد بالاتر، نقش خود را به‌عنوان نان‌آور خانه تأیید می‌کنند. جاکوبسون^۱ (۱۹۹۳) با اشاره به سردرگمی و رفتارهای متضاد مدیریت مالی در خانواده‌های ناتنی، معانی متفاوت مفهوم انصاف یا عدالت میان زوجین در ازدواج مجدد را بررسی می‌کند. به‌عبارتی ممکن است زن و شوهر منابع مالی را در خانواده‌ی جدید به اشتراک بگذارند، اما ممکن است به همین شیوه از آن استفاده نکنند؛ زیرا ممکن است هریک از زوجین هنجارهای متفاوتی برای توزیع منابع داشته باشند. حتی وقتی زن و شوهر یک اصل را تأیید می‌کنند، ممکن است آن را به گونه‌ای متفاوت تفسیر کنند (آنچه برای یکی برابری است ممکن است برای دیگری ناعادلانه باشد). رابینسون^۲ (۱۹۸۴) در مطالعه‌ی خود به این نتیجه دست یافت که مردان در ازدواج مجدد با مشکلاتی دست و پنجه نرم می‌کنند که منحصر به وظایفشان است. یکی از این مشکلات درگیری‌های

³ Barbara Fishman

¹ Jacobson

² Robinson

کنش متقابل در نظر بگیرد تا به‌عنوان هستی‌های خارجی و الزام‌آور. به‌عبارتی کالینز کنشگر را پیوسته در حال آفریدن و بازآفریدن سازمان اجتماعی در نظر می‌گیرد. او کارش را با چندین فرض آغاز می‌کند. به‌نظر او آدم‌ها ذاتاً اجتماعی‌اند، اما در روابط اجتماعی‌شان مستعد کشمکش نیز می‌باشند. کشمکش برای این در روابط اجتماعی پیش می‌آید که «تحمیل خشونت‌آمیز» به‌وسیله‌ی یک شخص یا چندین شخص، همیشه در یک زمینه‌ی کنش متقابل انجام می‌گیرد. کالینز معتقد بود که آدم‌ها در صدد دستیابی به بیشترین حد «منزلت ذهنی»‌اند و توانایی‌شان در این زمینه بستگی به منابعی دارد که خود در اختیار دارند و نیز منابع آدم‌های دیگری که با آن‌ها سروکار دارند. به‌نظر کالینز آدم‌ها در پی نفع شخصی خودشان هستند و از آنجاکه منافع آن‌ها ممکن است با هم تعارض داشته باشند، برخورد آن‌ها به‌خاطر تعارض منافع امکان‌پذیر است (ریترز، ۱۳۷۴: ۱۷۰-۱۷۲).

نظریه‌ی منابع. شاید بتوان به نظریه‌ی منابع، به‌عنوان نسخه‌ای از نظریه‌ی مبادله نگاه کرد. این نظریه بیانگر آن است که در روابط زن و شوهر، توازن قدرت در تصمیم‌گیری به طرف فردی است که بزرگ‌ترین یا به‌عبارتی بااهمیت‌ترین منابع را در اختیار دارد (سفیری و آراسته، ۱۳۸۶: ۱۲۱). این نظریه برگرفته از مطالعه‌ی رابرت بلاد و دونالد ولف (۱۹۶۰) می‌باشد. آن‌ها بر مبنای این تحقیق اعلام کردند که قوی بودن به صرف مرد بودن مهم نیست؛ بلکه باکفایت و محق بودن و مهارت در زندگی، صرف نظر از جنسیت، مهم و تعیین‌کننده است. به‌عبارت دیگر، نظام ازدواج در حال حاضر با هنجارهای برابرگرایانه اداره می‌شود. بلاد و ولف در این تحقیق به نظریه‌ای از قدرت تکیه دارند که به نظریه‌ی «منابع قدرت» مشهور است. براساس این نظریه اگر در آغاز ازدواج برابری وجود داشته باشد، هرگونه تغییر در توازن قدرت به نفع یکی از زوجین (معمولاً شوهر) هنگامی اتفاق می‌افتد که او در برابر همسرش منابع بیشتری (تحصیلات، پرستیژ شغلی،

بزرگسالانی که از آن استفاده می‌کنند، اقتصاد خانوادگی خود را شکل می‌دهند تا منافع شخصی و استقلال شخصی را به حداکثر برسانند. یک زوج تازه ازدواج کرده یا ازدواج مجدد که در این چارچوب عمل می‌کنند، هزینه‌ها و پاداش‌های رفتارهای اقتصادی مختلف را محاسبه می‌کنند و سپس آن‌هایی را انتخاب می‌کنند که بیشترین سود را برای هر یک از آن‌ها دارد. با استفاده از این چارچوب، افراد اقتصاد خانوادگی مبتنی بر مصارف شخصی یا فردی را توسعه می‌دهند. مشارکت برای اداره‌ی خانواده به‌طور رسمی مورد توافق قرار می‌گیرد و توزیع منابع مالی بستگی به این موضوع دارد که این منابع متعلق به کدام‌یک از زوجین است. به‌عبارتی هریک از زوجین کنترل منابع شخصی را حفظ می‌کنند. چارچوب دومی که خانواده‌های ناتنی استفاده می‌کنند را می‌توان «منافع مشترک» نامید. ارزش‌های اساسی در این چارچوب شامل هماهنگی بین فردی و روابط نزدیک براساس یک اعتماد فرضی است. این زوجها برای ایجاد یک زندگی زناشویی بادوام با علایق و فعالیت‌های مشترک، ارزش بسیار قائل هستند. در این اقتصاد خانوادگی که مبتنی بر مصارف اشتراکی است، هر دو شریک تمام منابع خود را برای تمام نیازهای خانواده، با تأکید بر کلمه‌ی همه، در اختیار خانواده قرار می‌دهند. توزیع پول، کالا و خدمات براساس نیاز است؛ نه براساس تعلق داشتن به هریک از زوجین (فیشرمن، ۱۹۸۳: ۳۵۹-۳۶۰).

نظریه‌ی کشمکش کالینز. کالینز موضوع کشمکش را با این زمینه‌ی واقع‌بینانه برگزیده است که کشمکش یک فراگرد- و شاید تنها فراگرد- اساسی در زندگی اجتماعی است. برخلاف دیگرانی که کارشان را از سطح اجتماعی آغاز کردند و در همان سطح مانده‌اند، کالینز از یک دیدگاه فردی به قضیه کشمکش نزدیک شد. کالینز ساختارهای اجتماعی را از کنشگرانی که آن‌ها را می‌سازند، جدایی‌ناپذیر می‌داند و الگوهای کنش متقابل آن‌ها را ذات این ساختارها می‌انگاشت. کالینز به این گرایش دارد که ساختارهای اجتماعی را بیشتر به‌صورت الگوهای

نمونه‌گیری نظری استفاده شد. به عبارتی مشارکت‌کنندگان براساس این ملاک‌های شمول انتخاب شدند: مشارکت‌کننده مرد باشد، دارای تجربه‌ی ازدواج مجدد به واسطه‌ی طلاق باشد؛ نه مرگ همسر. علاوه بر آن، همسران فعلی آنان نیز در ازدواج مجدد و دارای حداقل یک فرزند از ازدواج سابق باشد. به بیانی دیگر مشارکت‌کنندگان، براساس اهداف پژوهش و برای دستیابی به بیشترین میزان اطلاعات مبتنی بر سؤال پژوهش انتخاب شدند. ابتدا براساس استراتژی نمونه‌گیری حداقل تنوع، مشارکت‌کنندگانی با این ویژگی‌ها انتخاب شدند و سپس براساس استراتژی گلوله‌برفی و حداکثر تنوع نمونه‌گیری نظری پیش رفت. مقولات اولیه ساخته می‌شد و در ابعاد و ویژگی‌ها گسترده می‌شد. به طوری که به هر مشارکت‌کننده بارها و بارها برای فرجه کردن مقولات مراجعه می‌شد و بر همین اساس نمونه‌گیری نظری استفاده شد. نمونه‌برداری نظری در نظریه‌پردازی داده‌بنیاد به این معناست که اشکالی از جمع‌آوری داده‌ها را انتخاب می‌کند که متون و تصورات مفیدی را در راستای تولید یک نظریه به دست خواهد داد (کرسول، ۲۰۰۵)، بنابراین، نمونه‌گیری تا اشباع نظری ادامه یافت و با ۱۵ نفر از مردان دارای تجربه‌ی ازدواج مجدد و زندگی در خانواده با حضور فرزند ناتنی در شهر اصفهان مصاحبه شد. مصاحبه‌ها در زمان مقرر توسط مشارکت‌کنندگان و در چند مرحله صورت پذیرفت. بازه زمانی مصاحبه‌ها نیز متغیر بود؛ به این معنا که بیشترین زمان ۸ ساعت و کمترین زمان مصاحبه‌ها ۴ ساعت بوده است.

موقعیت اجتماعی، و غیره) کسب کند (محمدی، ۱۳۹۳: ۱۱۹).

با توجه به مباحث مطرح شده، سعی شد حساسیت نظری محقق شکل گیرد. در واقع، با شکل‌گیری حساسیت نظری، مفاهیم و موقعیت‌های حساس مشخص شد و چگونگی ورود به میدان واقعیت اجتماعی و طراحی اولیه‌ی پروتکل مصاحبه مهیا گشت. از این طریق بود که در مصاحبه‌نامه با راهنمایی پژوهش‌های پیشین و نظریه‌های انجام شده مشخص شد که در چه اموری باید پرسش و واکاوی بیشتر و دقیق‌تری شود. در این زمینه، کشاکش نفع شخصی، نابرابری در توزیع منابع کمیاب و ... در مصاحبه‌نامه به‌طور دقیق‌تر مورد پرسش و سؤال قرار گرفت.

۳ روش پژوهش

پژوهش حاضر از روش‌شناسی کیفی و از راهبرد نظریه‌ی زمینه‌ای^۱ با رهیافت نظام‌مند استراوس و کربین استفاده کرده است. نظریه‌ی زمینه‌ای شامل دستورالعمل‌هایی برای جمع‌آوری داده‌ها، تجزیه و تحلیل داده‌ها و نظریه‌سازی است که ممکن است منجر به تحقیقاتی شود که کاملاً با واقعیت اجتماعی آن‌طور که در داده‌ها نشان داده شده، ادغام شده است (هویت و کرامر^۲، ۲۰۱۱؛ ۳۴۵). در واقع، نظریه‌ی زمینه‌ای، روشی است که براساس داده‌های به‌دست‌آمده در پژوهش به تولید نظریه می‌پردازد (استراوس و کوربین، ۱۳۹۰). برای دستیابی به نمونه‌های پژوهش، به شیوه‌ی هدفمند و از

² Howitt, Cramer

¹ Grounded theory

جدول ۱ ویژگی‌های جمعیتی مشارکت‌کنندگان

نام مستعار	سن	سطح تحصیلات	نوع شغل	دفعات ازدواج	فاصله طلاق تا ازدواج مجدد	تعداد فرزند ناتنی	کل فرزندان (تنی و ناتنی)
نوید	۲۶	کارشناسی	معلم	۲	۴ ماه	۱	۲
بهنام	۲۹	سیکل	آزاد	۲	۲ سال	۱	۲
رضا	۳۴	کارشناسی	کارمند	۲	۵ ماه	۲	۳
عباس	۳۵	فوق دیپلم	آزاد	۲	۲ سال	۱	۲
مصطفی	۳۵	دیپلم	کارمند	۲	۳ ماه	۲	۳
علی	۳۷	کارشناسی	معلم	۲	۲ سال	۱	۲
محمد	۳۹	کارشناسی ارشد	روانشناس	۲	۲ ماه	۲	۳
موسی	۳۹	دیپلم	آزاد	۲	۶ ماه	۱	۲
حسین	۴۱	دیپلم	آزاد	۲	۱ سال	۱	۳
جواد	۴۲	کارشناسی ارشد	کارمند	۲	۲ سال	۲	۵
مسعود	۴۴	دیپلم	آزاد	۲	۸ ماه	۱	۳
محسن	۵۱	کارشناسی	آزاد	۳	طلاق اول تا ازدواج مجدد دوم: ۵ سال طلاق دوم تا ازدواج مجدد سوم: ۸ سال	۳	۴
کاظم	۵۲	سیکل	آزاد	۲	۱ سال	۲	۴
هاشم	۵۳	کارشناسی	مربی	۲	۳ سال	۱	۲
جلال	۶۰	کارشناسی ارشد	کارمند	۳	طلاق اول تا ازدواج مجدد دوم: ۲ سال طلاق دوم تا ازدواج مجدد سوم: ۱ سال	۲	۵

مصاحبه، پیاده و به صورت متن درآمد. در ادامه، داده‌ها به وسیله‌ی کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری گزینشی در فرایندی نظام‌مند، زنجیره‌وار و زمان‌مند مورد تحلیل قرار گرفت. در قدم اول، با تحلیل خط به خط، جزئی و گاه کلمه به کلمه به مفهوم‌سازی داده‌های خام پرداختیم. پس از آنکه به هریک از داده‌ها برچسب مفهومی داده شد با مقایسه‌ی مستمر، تحلیل داده‌ها انتزاعی‌تر شده و با گروه‌بندی مفاهیم، مقوله‌ها با توجه به ابعاد و ویژگی‌ها حاصل شد. در کدگذاری محوری، داده‌های حاصل‌شده از کدگذاری باز را به صورت نظام‌مند در کنار یکدیگر قرار دادیم تا ارتباط میان مقوله و زیرمقوله‌ها مشخص شود. در کدگذاری گزینشی

پروتکل مصاحبه براساس حساسیت نظری پژوهش (مصاحبه‌های اولیه، مطالعه و مرور پیشینه‌های تجربی و نظریه‌های مرتبط) طراحی شده و دربرگیرنده‌ی سؤالاتی از این قبیل بود: تصمیم‌گیری‌های اقتصادی در خانواده‌ی ناتنی به چه صورت است؟ منابع مالی در دست چه کسی است؟ تخصیص و توزیع منابع چگونه انجام می‌شود؟ حمایت‌های مالی از فرزندان ناتنی چگونه است؟ اعضای خانواده‌ی ناتنی برای مدیریت مالی، تخصیص منابع و حمایت از فرزندان ناتنی از چه اصولی پیروی می‌کنند؟ انتظارات مالی زوجین از یکدیگر چیست؟ عوامل فرهنگی و اجتماعی تعیین‌کننده کدام‌اند؟ داده‌های به دست‌آمده از

شود. همین امر پژوهشگران را جهت قابلیت اعتماد یافته‌ها کمک نمود. علاوه بر آن، از استراتژی‌هایی مانند کفایت مراجع و تأیید مشارکت‌کنندگان استفاده شد. قابلیت اطمینان و اتکاپذیری پژوهش نیز با ثبت کامل و پیاده‌سازی دقیق مصاحبه‌ها صورت گرفت. به علاوه سعی شد ثبت مصاحبه و پیاده‌سازی مصاحبه‌ها با فاصله‌ی زمانی زیاد از یکدیگر صورت نگیرد.

۴ یافته‌های تحقیق

تحلیل داده‌ها در یک فرایند جزئی، نظام‌مند و زمان‌مند منجر به برساخت مقوله‌ی هسته «فویبای واکاوی در امور مالی» شد. این مقوله منتج از ۲۱ مقوله‌ی اصلی، ۴۲ مقوله‌ی فرعی و ۱۱۱ مفهوم می‌باشد. در ادامه به شرح مقولات در قالب شرایط علی، شرایط زمینه‌ایی، شرایط مداخله‌گر، استراتژی‌ها و پیامدها می‌پردازیم.

مقوله‌های موجود در مدل کدگذاری محوری یکپارچه و منسجم می‌شوند و پیرامون یک نظریه‌ی کوچک مقیاس ارائه می‌شوند. پژوهش حاضر، در راستای ملاحظات اخلاقی، به هریک از مشارکت‌کنندگان قبل از شروع جریان مصاحبه در رابطه با موضوع و اهداف پژوهش و چگونگی انتشار نتایج پژوهش توضیحات کاملی داده شد. علاوه بر آن، به مشارکت‌کنندگان تضمین داده شد که اسامی حقیقی آنان در پژوهش مورد استفاده قرار نمی‌گیرد و جهت ناشناس ماندن، اسامی مستعار برای هریک از مشارکت‌کنندگان به کار برده می‌شود. در همین راستا نیز اطلاعات خصوصی هریک از آنان محفوظ و بازگو نخواهد شد. بنابراین، تنها با کسانی که رضایت کامل داشتند، مصاحبه گرفته شد. همان‌طورکه پیشتر توضیح داده شد، مصاحبه‌ها در چند مرحله و در بازه‌های زمانی متفاوت انجام شد. به عبارتی این کار باعث شد تا به هریک از مشارکت‌کنندگان زمان کافی اختصاص داده شود تا زمینه‌های دستیابی به اطلاعات غنی و کارآمد فراهم

جدول ۲ مقوله‌های اصلی و هسته استخراج شده از پژوهش

مقوله هسته	مقولات اصلی	
فویبای واکاوی در امور مالی	الزامات حقوقی-قانونی پرداخت نفقه	انتظارات مالی تحمیلی
	جلوه‌های هنجاری-ارزشی مردانگی در اقتصاد	وارسی تخصیص منابع مالی
	حمایت‌های مالی قراردادی/اعتباری/مشروط	حمایت‌های مالی نامناسب
	محدودسازی مالی والد بیرونی	اعمال قدرت زنان
	تصمیم‌سازی‌های اشتراکی	ناسازگاری اقتصادی نامطلوب
	حمایت‌های عدالت‌محور از فرزندان تنی/ناتنی	دغدغه‌های حقوقی پیشین
	درگیری‌های فزاینده‌ی اقتصادی	برچسب‌زنی‌های منفعت طلبانه
	دوگانه‌انگاری مدیریت مالی	ازدواج سودمحور
	نارضایتی از حمایت مالی	حمایت متعهدانه
	گذار از وضعیت نابهنجار	یکپارچه‌سازی خانواده
		حمایت‌های مالی به‌واسطه‌ی مطلوبیت‌های اخلاقی

مشارکت‌کنندگان با پدیده‌ی «فویبای واکاوی در امور مالی» کمک می‌کنند. در پژوهش حاضر می‌توان از مجموع شرایط علی نام برد. این شرایط عبارت‌اند از: انتظارات مالی تحمیلی، واریسی تخصیص منابع مالی،

۴٫۱ شرایط علی

شرایط علی، با تشریح فرایندها و موقعیت‌هایی که منجر به پیدایش پدیده‌ی مرکزی می‌شوند به فهم ما در چگونگی (نحوه) مواجهه و رویارویی

شاید خریده باشم. من برا بچه خودم حتی یه سری اسباب‌بازی و چیزا نخریده بودم که برا بچه تو خریدم یا خوراکی هر وقت یه چیزی می‌گرفتم واسه بچه خودم که می‌گرفتم دو تا می‌گرفتم مثلاً دوتا پلاستیک می‌گرفتم. من هرچی برا بچه‌م می‌گرفتم واسه اینم می‌آوردم. گفتم من هرچی واسه بچه خودم گرفتم، برا بچه توام گرفتم شاید مثلاً بعضی وقتا بچه خودم پیشم نبوده واسه بچه تو بیشترم گرفتم».

علاوه‌بر مداخله‌گری‌های ناخوشایند همسر جدید مردان مشارکت‌کننده در میزان‌های پرداختی میان فرزندان تنی و ناتنی، اتخاذ روش‌های نادرست حمایتی زن از فرزند خود بود که سبب اختلاف و کشمکش‌هایی میان زوجین در خانواده‌های ناتنی می‌شد. مردان پاسخ‌گو با اشاره به این مورد اظهار داشتند که همسرانشان با توسل به روش‌های نامطلوب و ناپسند سعی در حمایت مالی فرزند ناتنی کرده بودند. به تعبیری آنان سعی داشتند بدون در جریان قرار دادن مرد خانه و به‌صورت کاملاً مخفیانه فرزندان خود را به لحاظ مالی مورد حمایت قرار دهند. علی‌که از شیوه‌های حمایتی همسر از فرزندش ناراضی بود می‌گوید:

«سر جیبم می‌رفت بعضی وقتا من می‌رفتم سر جیبم می‌دیدم که پولم کم شده، حتی یه بار بهش گفتم یه بار بهش گفتم من لای این کتاب پول داشتم. شناخت بودمش، وقتی که خیلی جدی رفتار می‌کرد و یه قیافه‌ی حق به جانبی می‌گرفت من می‌دونستم کاملاً داره دروغ می‌گه؛ یعنی یه حالت حق به جانبی بود، نه اصلاً من نمی‌دونم فلان کجا بود، برام یقین شد که برداشته من می‌دونم بهش [فرزند ناتنی] می‌رسوند».

یکی دیگر از شرایط علی قابل توجه، اعمال قدرت زنان بود. در توضیح این امر باید گفت در دست داشتن منابع اقتصادی برای زنان، قدرت تصمیم‌گیری آنان را در امور خانواده و به‌ویژه امور اقتصادی افزایش می‌دهد. زنان با در دست داشتن منابعی چون شغل، درآمد و سرمایه‌های اقتصادی که پس از

حمایت‌های مالی نامناسب، اعمال قدرت زنان، ناسازگاری اقتصادی نامطلوب، دغدغه‌های حقوقی پیشین، برچسب‌زنی‌های منفعت‌طلبانه و ازدواج سودمحور.

یافته‌ها بیانگر این بود که اگرچه قبل از رسمی شدن ازدواج مجدد، زوجین در رابطه با حمایت‌های مالی از فرزند ناتنی به توافق رسیده بودند، اما بعد از ازدواج وضع به‌گونه‌ی دیگری رقم خورده بود. به‌گونه‌ای که همسر جدید خواستار پرداخت تمام و کمال هزینه‌های فرزند ناتنی از سوی مرد بود. این امر سبب تقسیم نامساوی هزینه‌ها، نابرابری در مسؤولیت‌های مالی و به‌طورکلی مسؤولیت‌های مالی یکجانبه برای مردان پاسخ‌گو شده بود. این در حالی است که مردان مشارکت‌کننده به هنگام پرداخت نفقه فرزند تنی با واکنش‌هایی از جانب همسر جدید مواجه شده بودند که نشان از اعتراض آن‌ها در رابطه با میزان و مقدار پول تخصیص‌یافته به فرزند حقیقی بود. گرچه گاهی این واکنش‌ها به‌طور ضمنی و به‌صورت پیشنهادهای اقتصادی برای کنترل منابع مالی مرد و یا انتقادهای پنهانی که بیشتر متوجه فرزندان ناتنی بود ابراز می‌شد، اما در اکثر موارد این واکنش‌ها مستقیماً و در قالب مقایسه و واریسی‌های پرداختی میان فرزندان تنی و ناتنی و دخالت‌های آشکار در تعیین مقدار پولی که باید به فرزند حقیقی مرد اختصاص یابد، ابراز می‌شد. عباس در رابطه با انتظارات اقتصادی همسر خود می‌گوید:

«خانم انتظار داشت که مثلاً حقوق بچه و حقوق خودشو همه رو کنار بذاره فقط من خرج همه، خودشو بچه‌شو همه‌شو من بدم! اون وقت سر این چیزا یه خورده بحث داشتیم».

رضا با اشاره به مقایسه‌های مکرر هزینه‌ها میان فرزندان تنی و ناتنی از جانب همسر می‌گوید:

«به من گفتش که تو انقد که خرج بچت می‌کنی، خرج بچه من نمی‌کنی. گفتم که اتفاقاً من هرچی برا بچه خودم خریدم، برا بچه تو بیشترم

موجبات اختلال در روابط زوجی را نیز فراهم آورده بود.

مسعود در خصوص ناهمراهی همسر در برآوردهای مالی می‌گوید: «من اشتباه کردم که مدیریت اقتصادی دستش دادم؛ چون قدر پولو نمی‌دونست و به خاطر همین من الان مستأجرم».

موسی که پرداخت مهریه همسر سابق را یکی از عوامل اثرگذار در تعاملات زوجی می‌دانست می‌گوید:

«مثلاً از اینجا برات مثال بزنم خب ما اوایل زندگیمون دوماه یه سکه می‌دادم و نفقه بچه‌مم جدا. ما قرارمون این بود که روزانه کاریو که می‌کنم یه مقدار پول حساب کرده بودیم که چقدر روزانه کار کنم تا دو ماه می‌تونم یه سکه بخرم یه سکه هم تقریباً یک و خورده‌ایی بود. ما اینارو می‌داشتیم کنار می‌داشتیم موعدهش که می‌رسید می‌رفتیم سراغ پول که بخوام برم سکه رو بخرم وای می‌دیدم مثلاً مقدارش کمه. خیلی وقتاش کم می‌اوردم. بعد مثلاً خانمم شروع می‌کرد خب ندیده بود اونم مثلاً نمی‌دونست همچین اتفاقی می‌افته شروع می‌کرد گریه کردن فک می‌کرد الان تموم شده فک می‌کرد الان مثلاً سکه رو ندیم میان می‌برنم دستگیریم می‌کنن. آخه طرفمم یه جوری بود که آگه یه روز سکه عقب و جلو می‌شد مصیبت داشتیم...».

گرچه مردان مشارکت‌کننده وجود نگاه‌های مادی‌گرایانه و چشم‌داشت‌های مالی را در تشویق افراد دارای تجربه‌ی طلاق به ازدواج مجدد بی‌تأثیر نمی‌دانستند، اما نکته قابل توجه در این است که نقش محرک‌های اقتصادی فارغ از جنسیت زوجین در اقدام افراد با سنین بالا به ازدواج مجدد ملموس‌تر است. مردان مشارکت‌کننده نه‌تنها از جانب همسر، بلکه از جانب دیگران نیز متهم شدند که تنها برای منافع اقتصادی و کسب سود بیشتر بوده است که ازدواج مجدد کرده‌اند. به عبارتی آنان را متهم به استفاده از سرمایه‌های اقتصادی همسر (استفاده از مهریه زن برای تحقق‌بخشی به اهداف شخصی،

طلاق و به‌واسطه‌ی قوانین شرعی و حقوقی (دریافت مهریه در قالب وجه نقد، مالکیت زمین یا منزل و دریافت نفقه فرزند) به دست آورده‌اند قدرت تصمیم‌گیری بیشتر و در نتیجه حوزه‌های قدرت بیشتری را در خانواده برای خود به ارمغان می‌آورند. به نظر می‌رسد زنان در ازدواج مجدد با در دست گرفتن مدیریت کامل امور مالی و اقتصادی خانواده و اتخاذ شیوه‌های قدرت‌مدارانه سعی در حفظ مواضع خود در برابر مرد و به‌طورکلی در خانوادگی جدید دارند. مردان مشارکت‌کننده با اشاره به این موضوع سهم خود را در حوزه‌های تصمیم‌گیری کمتر از زنان دانسته و به نوعی فقدان رویکردهای مردانه را در خانوادگی جدید احساس می‌کردند.

همان‌طور که گوتینگ (۱۹۸۲) اشاره می‌کند ازدواج مجدد افرادی را از دو سیستم خانوادگی و دو نسل متفاوت که عادات متفاوت و احتمالاً متضاد درآمد و خرج کردن را آموخته‌اند، متحد می‌کند (گوتینگ، ۱۹۸۲: ۲۲۱). مردان پاسخ‌گو همسران جدیدشان را به عدم همکاری و همیاری‌های لازم در امور اقتصادی و مالی خانواده متهم کردند. این کار که بعضاً ناشی از مقایسه‌ی شرایط اقتصادی زندگی جدید با زندگی سابق رخ داده بود، باعث می‌شد تا مشارکت‌کنندگان، همسر خود را فاقد مهارت و آگاهی برای مدیریت اقتصادی خانه و خانواده و بی‌تدبیری و سوء مدیریت اقتصادی آنان را مانع از پیشرفت و کسب سرمایه‌ی اقتصادی برای آینده بدانند. به‌طورکلی، به نظر می‌رسد زوجین ازدواج مجدد در چگونگی مصارف اقتصادی و شیوه‌های مدیریت امور مالی با یکدیگر متفق‌القول نیستند. پرداخت مهریه، اقساط مربوط به آن و به‌طورکلی بدهی‌های به‌بار آمده از طلاق نیز سبب‌ساز نگرانی و دغدغه‌های ذهنی زوجین ازدواج مجدد شده بود. پرداخت مهریه به همسر سابق نه‌تنها بار اقتصادی خانواده را دوچندان و مردان مشارکت‌کننده را وارد یک تنگنای اقتصادی کرده بود؛ بلکه با افزایش حساسیت‌های همسر جدید و دغدغه‌مند کردن آنان

فرزند شرایطی را ایجاد می‌کند تا در قبال فرزند ناتنی احساس مسؤولیت داشته باشند. به تعبیری قبول مسؤولیت‌های فرزند ناتنی و حمایت مالی آن در راستای مسؤولیت‌های همسری است و تعهد به همسر جدید و علاقه‌ای که به همسر خود دارند باعث می‌شود تا به حمایت‌گری از زن و فرزند ناتنی بپردازند. محمد که حمایت مالی فرزند ناتنی را از وظایف خود می‌دانست می‌گوید:

«حالا من نه هر کسی دیگه اگه با خانمی ازدواج مجدد کرد که بچه داره بله باید حمایت مالیش بکنی یعنی این حقیقه من اینو حق اون بچه می‌دونم حق اون خانم می‌دونم».

حسین نیز که حمایت از فرزند ناتنی را به واسطه‌ی ازدواج با همسر خود قبول کرده بود می‌گوید:

«خب دیگه مسؤولیت اون خانمو پذیرفتم نمیشد بچه شو قبول نکرد یه جورایی حس می‌کردم باید قبول کنم هم‌چین حسی داشتم».

در کنار حمایت متعهدانه که از ازدواج با یک زن دارای فرزند ناشی می‌شد، باورهای مذهبی و انسان‌دوستانه نیز در پذیرش مسؤولیت‌های فرزند ناتنی و پرداخت‌های حمایتی آن بی‌تأثیر نبود. بعضی از مردان پاسخ‌گو با اشاره به کسب رضای خداوند، جلب خشنودی و دریافت پاداش‌های معنوی از جانب خداوند را از دلایل اصلی خود جهت حمایت از فرزند ناتنی و این نوع حمایت را حمایت خدایسندانه می‌دانستند. بعضی از مشارکت‌کنندگان نیز نوع دوستی و حمایت‌های انسان‌دوستانه را دلیل بر پذیرش مسؤولیت‌های مالی فرزند ناتنی می‌دانستند. علی با اشاره به خدایسندانه بودن مسؤولیت‌پذیری مالی فرزند ناتنی می‌گوید:

«ببین من بچه ایشونو فرض می‌کنم اصن بچه ایشون نیست اینم زن اوله منه، مام بچه‌دار نمیشیم الان رفتیم از پرورشگاه آوردیم منم دارم بزرگش می‌کنم محض رضای خدا».

زندگی در خانه همسر و... می‌دانستند. هاشم نیز که عوامل اقتصادی را در ازدواج مجدد بی‌تأثیر نمی‌دانست می‌گوید:

«مسلماً تو ازدواج مجدد هر کدوم یه طمعی برا مال دیگری دارن. مرد طمع داره که خب این خانم طلا داره مهریه شو گرفته حتماً تو بانکه حالا من به یه صورتی بگیرمو به یه کاری بذارمو حالا یه وسیله‌ایی بخرمو یه کاری بکنم خانمم به این به حساب این یه حقوقی داره حتماً خونه‌ایی داره، خونه رو به نام من باید مثلاً نصفشو به نام من بکنه این بالاخره ۴ صباح دیگه ممکنه فوت بکنه حقوقش به من برسه».

عباس که توسط همسرش متهم به ازدواج منفعت‌گرا شده بود می‌گوید:

«والا من هرچی باهاش حرف می‌زدم فایده‌ای نداشت؛ یعنی کافی بود من شروع کنم یه چیزی بگم آخه اون خودش حقوق داشت. مثلاً یه چیز کوچیکم که برا تو خونه می‌خرید می‌گفت فلان چیزو خریدم پولشو به من بده. گفتم زندگی مشترکه حالا یه چیزی ام خریدی من انتظار دارم اصلاً به روم نیاری. مثلاً تا یه چیزی ام بهش می‌گفتم مثلاً می‌گفتم بیا پس‌انداز کنیم واسه زندگی‌مون به هر حال زندگی، زندگی مشترکه بهش که اینجوری گفتم بیا این کارو بکن گفت تو واسه خاطر پول من اومدی سراغ من، واسه خاطر حقوقم اومدی سراغ من گفتم نه من اصلاً کاری به این ندارم آخه!».

۴٫۲ شرایط زمینه‌ای

شرایط زمینه‌ای که یکی از شرایط اثرگذار بر پدیده است اشاره به مشخصه‌های فردی و اجتماعی مشارکت‌کنندگان دارد و بر راهبردها نیز تأثیرگذار است. شرایط زمینه‌ای حاصل از داده‌های پژوهش عبارت‌اند از: حمایت متعهدانه و حمایت به‌واسطه‌ی مطلوبیت‌های اخلاقی. مردان مشارکت‌کننده خود را موظف به پرداخت هزینه‌ها و یا حداقل بخشی از هزینه‌های فرزند ناتنی می‌دانستند. به اعتقاد آنان ازدواج با یک زن دارای

منحصراً باید در اختیار آنان قرار داشته باشد؛ زیرا کسب اقتدار اقتصادی تضمین‌کننده‌ی ماهیت مردانگی آنان بود. کاظم می‌گوید:

«ولی من خودم نظر شخصیم اینه که زن باید کارای خونه رو انجام بده و مرد کار بیرون».

مسعود که حاضر به تقسیم حوزه‌ی اقتصادی با همسر نبود می‌گوید:

«مثلاً مشورت بکنی با زن با بچه با همه ولی در کل یه جور یه نباشه که زن بخواد مثلاً یعنی من به خود من اصن خوشم نمیاد که زن بخواد چیز کنه چه جور یه بگم مثلاً بگه آقا تو در ماه چقد درآمد داری».

بهنام جداسازی امر خانه‌داری از امور اقتصادی را ضمانتی برای مردانگی خود می‌دانست و می‌گوید:

«باید مرد اون مردونگی خودشو داشته باشه. ببین باید یه فرقی بین مرد و زن باشه».

رضا با اشاره به حفظ استقلال اقتصادی می‌گوید:

«[خانمم] به من می‌گفت تو چرا به من نمی‌گی چک برا کجا دادی، چرا نمی‌گی قسط وامو چپو چپو دادی، چرا به من نمی‌گی خرج کجارو چی کار کردی گفتم اینا این خرجا مربوط به مرده کاری به تو نداره تو می‌خوای دخالت کنی توش برا چی؟!».

برخی از امور خانواده به واسطه‌ی الزامات قانونی در حیطه‌ی مسؤلیت و وظایف مردانه قلمداد می‌شود. پرداخت نفقه زن و فرزند(ان)، تأمین مایحتاج و امکانات زندگی آنان و به‌طور کلی امور اقتصادی خانه و خانواده از مسؤلیت‌های حقوقی مرد محسوب می‌شود. همین امر سبب شده است تا جدای از منش پدرانه، مردان با وجود حساسیت‌های همسر در رابطه با میزان و مقدار پول تخصیص‌یافته بین فرزندان تنی/ناتنی خود را موظف به پرداخت نفقه فرزند بدانند. مصطفی با اشاره به این موضوع می‌گوید:

«مسلماتو قانونم به عهده مرد هست تأمین نفقه‌ی زن و هزینه‌ی خونواده به عهده مرد هست که اینو خب من قبول دارم».

رضا که حمایت از فرزند ناتنی را وظیفه‌ی انسانی خود می‌دانست می‌گوید:

«یعنی ما راسی راسی آدمیزادیم گفتم اون سری بهتون آدم هست ولی انسان کم هست یه ذره از انسانیتمونو حداقل استفاده کنیم بالاخره اینم یه نفره حالا به ما پناه آورده یه جورایی».

۴٫۳ شرایط مداخله‌گر

شرایط مداخله‌گر به شرایط عام و ساختارهای فرهنگی-اجتماعی، اقتصادی و حقوقی-قانونی اشاره دارند. به عبارتی این شرایط که خارج از اختیار و حیطه عمل افراد قرار دارد و به سطوح کلان مربوط می‌شود، اجرای راهبردها را تسریع یا محدود می‌کند. مطابق با یافته‌های پژوهش شرایط مداخله‌گر عبارت‌اند از: جلوه‌های هنجاری-ارزشی مردانگی در اقتصاد و الزامات حقوقی-قانونی پرداخت نفقه. نظام ارزشی و هنجاری هر جامعه‌ای در شکل دادن به روابط اعضای درون خانواده و به‌ویژه زن و شوهر نقش کلیدی و بسیار مهمی را ایفا می‌کند. باورهای فرهنگی موجود در جامعه‌ی ایرانی، خانواده را به‌گونه‌ای تعریف می‌نماید که مهم‌ترین امور مربوط به خانواده یعنی امور اقتصادی معطوف به مردان است. در مقابل زنان قرار دارند که در ظاهر حوزه‌های کم‌اهمیت‌تر مانند خانه‌داری، به دنیا آوردن فرزند و... به‌طور کلی امور درون خانواده را برعهده می‌گیرند. از آنجایی که امر اقتصادی در خارج از خانه و معطوف به سطح کلان‌تر می‌باشد، حوزه‌ی عمومی از حوزه‌ی خصوصی جدا شده است و نقش‌های جنسیتی در درون خانواده میان زن و مرد نیز پدیدار می‌شود. بنابراین، مرد نان‌آور که مهم‌ترین امور خانواده یعنی امور اقتصادی را برعهده دارد قدرت تصمیم‌گیری و در نتیجه قدرت بیشتری را نیز در اختیار می‌گیرد. مردان مشارکت‌کننده با اشاره به توجیحات فرهنگی درون جامعه قائل به تفکیک امر خانه‌داری از امور اقتصادی بودند. آنان حوزه‌ی اقتصادی را حوزه‌ای کاملاً مردانه می‌دانستند که

می‌دانستند. آنان علی‌رغم رویارویی با اعمال قدرت از جانب همسر، قائل به تفکیک نقش جنسیتی و جداسازی حوزه‌ی خصوصی از حوزه‌ی عمومی بودند. به عبارتی مردان مشارکت‌کننده کسب اقتدار اقتصادی را در ثبات قلمرو مردانه و به عبارتی حوزه‌های قدرت درون خانواده اساسی می‌دانستند. از دید مردان مشارکت‌کننده یکی از ملزومات در کسب اقتدار اقتصادی درون خانواده‌های ناتنی محدود ساختن والد بیرونی است. مردان پاسخ‌گو از مصرف پرداخت‌های حمایتی والد بیرونی اکراه داشتند؛ زیرا معتقد بودند ورود پول به خانواده از جانب مردی دیگر به معنی دخیل بودن آن در امور خانه است. حسین می‌گوید:

«من بهش گفتم مال باباشه یه روزی می‌تونی برا پسرت ازش استفاده کنی ولی تو زندگی من و برا بچه‌ها منو برا خودت که الان داری با من زندگی می‌کنی نه».

مسعود نیز می‌گوید: «ببین من اون پولی که از اون گرفته آورده بهش گفتم تو زندگی من خرج نکن».

هاشم مانع از ورود پول شوهر سابق همسر خود شده بود. او می‌گوید:

«بهش گفتم، گفتم حق اینکه تو زندگی من بیاره نداره که همین کارم کرد».

اشتراکات منابع مالی و تصمیم‌گیری‌های مشترک زوجین در مورد چگونگی مصارف و هزینه‌ها از راهبردهای اتخاذ شده برای حل بحران و چالش‌های مالی درون خانواده‌ی ناتنی بود. مردان مشارکت‌کننده و همسرانشان با به اشتراک‌گذاری منابع مالی خود درون خانواده‌ی جدید به تصمیمات مشترکی نیز برای حل مسائل مالی خانواده رسیده بودند. اگرچه گروهی از مردان مشارکت‌کننده با مشخص کردن میزان تقریبی پرداخت‌های حمایتی و مسؤولیت‌های مالی هریک از زوجین قبل از ازدواج به توافق‌های کلی در این‌باره رسیده بودند؛ اما بعد از ازدواج نیز از گفت‌وگو در رابطه با امور اقتصادی

نوید نیز می‌گوید: «تو قانونم هست منم قبول دارم اینو که مرده باید خرج زن و بچه رو بده».

۴٫۴ استراتژی‌ها

استراتژی‌ها، کنش‌ها یا برهم‌کنش‌های خاصی است که از پدیده‌ی محوری منتج می‌شود. به عبارتی به دنبال شرایط زمینه‌ای و مداخله‌گر اثرگذار بر پدیده، مشارکت‌کنندگان برای مواجهه با «فویبای واکاوی در امور مالی» راهبردهایی را اتخاذ کرده بودند. راهبردهای اتخاذ شده از جانب مشارکت‌کنندگان شامل: حمایت‌های مالی قراردادی/اعتباری/مشروط، محدودسازی مالی والد بیرونی، تصمیم‌سازی‌های اشتراکی، حمایت‌های عدالت‌محور از فرزندان تنی/ناتنی می‌شود. مردان مشارکت‌کننده متأثر از باورهای فرهنگی، امور اقتصادی را حوزه‌ای کاملاً مردانه می‌دانستند. به علاوه آنان که به دلیل دخالت‌ها و واری‌های مکرر و مقایسه‌ی میزان‌های پرداختی میان فرزندان تنی و ناتنی، متحمل هزینه‌های اضافی شده بودند، در چارچوب‌های حقوقی و قانونی موظف به پرداخت نفقه فرزند تنی نیز بودند. در همین راستا، مردان مشارکت‌کننده، با برآوردهای عقلانی، وجود فرزند ناتنی را هزینه‌بر قلمداد کرده و حمایت‌های مالی از فرزند ناتنی را مشروط به فقدان والد بیرونی و عدم کفایت مالی آن می‌دانستند.

جواد که هزینه‌های فرزند ناتنی را مرتبط با پدر حقیقی می‌دانست می‌گوید:

«بار زندگی شخص دیگه‌ایی رو شخص دیگه‌ایی نباید به دوش بکشه منطقی این هست».

کاظم حمایت مالی از فرزند ناتنی را مشروط به حفظ منابع مالی می‌دانست و می‌گوید:

«خب تا جایی که وسع مالیم اجازه بده و به نوعی تداخل محسوب نشه من حمایت می‌کنم».

همان‌طورکه پیشتر توضیح داده شد مردان مشارکت‌کننده امور اقتصادی را حوزه‌ای کاملاً مردانه

چیز توش هست حالا نمی‌دونم اسمش چیه مثلاً دوتا می‌گیرم میام میگم این دوتا برا شما اینم واس همون پسر م می‌گیرم یه چیز دیگه مثلاً چون اونم نگه برا من فرق میذاره بین اون دوتا مثلاً».

۴٫۵ پیامدها

پیامدها، نتایج به‌بارآمده از راهبرد یا استراتژی‌های اتخاذ شده در برابر پدیده‌ی مرکزی است. راهبردهای اتخاذشده توسط مشارکت‌کنندگان دارای دو بعد منفی و مثبت بودند. پیامدهای منفی شامل: ۱- دوگانه‌انگاری مدیریت مالی؛ ۲- نارضایتی از حمایت مالی و ۳- درگیری‌های فزاینده‌ی اقتصادی و پیامدهای مثبت شامل: ۱- گذار از وضعیت نابهنجار و ۲- یکپارچه‌سازی خانواده می‌شد. در توضیح این امر می‌توان از موضع نظری دارندورف کمک گرفت. دارندورف دو بعد توافق و کشمکش را لازمه یکدیگر می‌داند. در واقع، معتقد بود میان فراگردهای توافق و کشمکش رابطه‌ی متقابل وجود دارد. بدین سان، اگر توافقی قبلی در کار نباشد، کشمکش نیز در میان نخواهد بود و برعکس کشمکش می‌تواند به توافق و یکپارچگی منجر شود (ریتزر، ۱۳۷۴: ۱۶۰). خانواده نیز به‌عنوان یک نهاد اجتماعی (خرده نظام اجتماعی) حائز اهمیت است. خانواده‌ی ناتنی که حاصل ازدواج مجدد است، مردان و زنان دارای تجربه‌ی طلاق را پس از یک دوره‌ی ازهم‌گسیختگی با وجود فرزندان از ازدواج سابق گرد هم می‌آورد و در قالب یک خانواده‌ی یکپارچه می‌سازد. اما همین موضوع نیز سبب کشمکش‌هایی میان اعضا و به‌ویژه زن و شوهر می‌شود. مردان مشارکت‌کننده در برابر اعمال قدرت زن در خانواده، انتظارات مالی، تحمیلی، واریسی تخصیص منابع مالی و... حمایت‌های مالی خود از فرزند ناتنی را براساس برآوردهای عقلانی، به حمایت‌های مالی موقتی، محدود و به‌طورکلی به شرطی‌سازی حمایت مالی فرزند ناتنی پرداخته بودند، به علاوه با محدودسازی والد بیرونی به دنبال اقتدار اقتصادی بوده و سعی داشتند تا حوزه‌های مردانه را حفظ و ثبات آن را

خانواده غافل نشده و سعی در ادامه‌دار شدن این توافق‌ها کرده بودند. علاوه بر تعاملات اقتصادی مشارکت‌جویانه و تصمیم‌گیری‌های توافقی، مردان مشارکت‌کننده و همسرانشان با کنترل درآمد خانواده، اولویت‌بندی مخارج و به عبارتی تنظیم الگوهای اقتصادی سعی در حل بحران‌ها و چالش‌های اقتصادی و مالی خانواده‌ی جدید پرداختند. جلال می‌گوید:

«مشکلات رو بایستی با همسر م با همدیگه حل بکنیم، یعنی در اصل همه مشکلات رو چه مشکلات بچه‌های من چه مشکلات بچه ایشون یا مشکل مالی حتی اگر هست همه رو بریزیم داخل یه کاسه هم بزنیم و مشکلات رو حل بکنیم».

حسین نیز با اشاره به کنترل هزینه‌ها و اولویت‌بندی مخارج می‌گوید:

«حقوق که می‌گرفتم صدش می‌کردم می‌نشستیم حساب کتاب هر چی بود می‌نوشتیم هزینه‌ها رو می‌نوشتیم یه بودجه‌بندی می‌کردیم».

برقراری شرایط همسان میان فرزندان تنی و ناتنی و تأمین همزمان و برابر نیازهای اقتصادی آنان از دیگر راهبردهایی است که به‌واسطه‌ی مردان مشارکت‌کننده برای جلوگیری از اختلافات ناشی از امور اقتصادی اتخاذ شده بود. علاوه بر این، بعضی از مردان مشارکت‌کننده با لحاظ کردن سن و جنسیت بدون توجه به این موضوع که کدامیک از فرزندان تنی و کدام ناتنی است به حمایت‌های مالی خود ادامه دادند. به بیانی دیگر لحاظ کردن تفاوت‌های سنی-جنسی در میزان سهم‌بری را حمایت عادلانه قلمداد می‌کردند. علی می‌گوید:

«اینجا هم جنسیت مهمه هم سن مهمه چون نیازها با جنسیت و سن تفاوت داره با همدیگه».

محمد نیز که معتقد بود باید شرایط برای فرزندان تنی و ناتنی یکسان باشد می‌گوید:

«یه موقع مثلاً میرم تو مغازه برا این دوتا دختر یکی یه دونه از این چیزا هست مته تخم‌مرغ هستا

جلال که امور اقتصادی را از عوامل اصلی اختلاف میان خود و همسرش می‌دانست می‌گوید:

«بحث اقتصادی یکی از اصلی‌ترین مشکلات بین ما بود».

تصمیم‌سازی‌های اشتراکی و حمایت‌های عدالت‌محور از فرزندان تنی/ناتنی که پس از درگیری و کشمکش‌های مالی میان زوجین اتخاذ شده بود پیامدهای مثبتی را برای خانواده‌ی ناتنی به همراه داشت. مردان مشارکت‌کننده تعاملات اقتصادی در خانواده را به سمت تعاملات مشارکت‌جویانه پیش برده بودند. به عبارتی آنان با اشتراک منابع مالی به پرهیز از واکاوی در امور مالی همسر که بیشتر جنبه‌ی دخالت داشت به سمت تصمیم‌گیری‌های توافقی قدم برداشته و در کنار رعایت مساوات و عدالت در میان فرزندان تنی و ناتنی موجب شدند تا مسائل اقتصادی به حاشیه رانده شود و با مدیریت تضاد ایجادشده میان خود و همسر و به‌طورکلی اعضای خانواده، تنش‌های اقتصادی و فشارهای روانی کاهش یابد و خانواده‌ی ناتنی به‌صورت یک خانواده‌ی منسجم‌تر در جهت ادای کارکردهای خانوادگی قدم بردارد. حسین که گفت‌وگو در رابطه با مسائل اقتصادی را در حل تنش‌های خانوادگی نتیجه‌بخش می‌دانست می‌گوید:

«مثلاً وقتی صدایش می‌کنم می‌گم بیا بشین حرف بزنیم حالا راجع به حقوق من راجع به مثلاً اینکه این ماه چقدر خرج کردیم که بدونم خب باید چی کار کنم کجا حواسمو جمع کنم تو خرج کردن منظورمه باید حواسمو جمع کنم کم نیارم نمی‌دونم راجع به همین مسائل مالی حرف می‌زنیم خب خیلی فرقیه تا وقتی که من مثلاً بگم بی‌خیال یا اون بگه خب مسلماً اوقات تلخی پیش میاد چون بچه من هست بچه اونم هست بالاخره زندگی خرج داره خب حرف که باشه حداقل اگه قراره یه روز دو روز نمی‌دونم سه روز با هم بحث کنیم کمه کمه ش ۱ ساعت باهم بحث می‌کنیم بعد دیگه به یه توافقی می‌رسیم دیگه بالاخره».

تضمین کنند. همین امر منجر به خودمختاری مرد در مدیریت منابع مالی شده بود. در مقابل زنان نیز با تفکیک منابع مالی و شخصی‌سازی امور مالی به خودمداری و ابراز مالکیت در برابر مردان پرداخته و حاضر به شفاف‌سازی میزان دارایی و درآمد خود نبودند. به‌طورکلی، وجود صحبت‌های من و تویی میان زن و شوهر در این خانواده‌ها منجر به فقدان «ما» خانوادگی شده بود. عباس در رابطه با فقدان شفافیت‌های مالی از جانب همسر می‌گوید:

«با اینکه مثلاً حقوق داشت مثلاً پس‌اندازی‌ام داشت یا نداشت من اصلاً اطلاعی ازش نداشتم یا می‌گفت ندارم با اینکه حقوق داشت ماهی ۴ یا ۵ به فرض، به من می‌گفت ندارم!».

موسی که از ابراز مالکیت همسر متعجب شده بود می‌گوید:

«خونه داشت بعد خب همه وسیله و چیزاش خونه‌ش بود دیگه بعد می‌گفت اینجا پیش من میای باید اجاره به من بدی اجاره‌خونه به من بدی بعد گفتم که من تا حالا ندیدم یه هم‌چین چیزی!».

مسعود که مدیریت امور مالی را منحصراً معطوف به خود می‌دانست می‌گوید: «این مسائل فقط به خودم مربوطه».

مردان مشارکت‌کننده که شاهد چنین رفتاری از همسر خود بوده، انتظارات همسر خود را مبنی بر حمایت مالی از فرزند ناتنی زیاد از حد دانسته و انگیزه‌ی لازم جهت حمایت و پذیرش مسؤولیت‌های مالی فرزند ناتنی را از دست داده بودند. بنابراین، امور مالی در خانواده مسأله‌ساز شده و کشمکش، درگیری و اختلافات میان زوجین را دو چندان کرده بود. مصطفی که به‌تدریج رضایت خود را جهت حمایت مالی فرزند ناتنی از دست داده بود می‌گوید:

«والا من همون اول که گفت این مسؤولیتو نسبت بهش قبول کردم ولی وقتی که دیدم انتظارش بیش از حده یه خورده ناراحت می‌شدم یه جورایی دلم نمی‌خواست دیگه اون کارا رو انجام بدم».

تمامیت حوزه‌ی اقتصادی در خانواده‌ی ناتنی شده بود.

۴٫۷ مدل پارادایمی تحقیق

مدل پارادایمی نشانگر جریان کدگذاری محوری و برمبنای کدگذاری باز است. در این مرحله از کدگذاری می‌توان ارتباط مقوله (پدیده‌ی مرکزی) با زیرمقوله‌های حاصل از جریان کدگذاری باز را با ارائه‌ی مدل دیداری نمایش داد. با استفاده از این مدل می‌توان رویداد حاکم در جریان پژوهش را به‌خوبی توضیح داد؛ زیرا در جریان کدگذاری محوری است که می‌توان تشخیص داد کدامیک از مقوله‌های منتج از کدگذاری باز، مقوله (پدیده‌ی مرکزی) و کدامیک زیرمقوله هستند. این بسیار حائز اهمیت است؛ زیرا مقوله محور و پدیده‌ی مرکزی آن چیزی است که به ما می‌گوید چه چیز در جریان است. زیرمقوله‌ها نیز با قرار گرفتن در جای خود و به عبارتی قرار گرفتن در یک موقعیت سازماندهی‌شده (شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها) به فهم این مدل توضیحی کمک بیشتری می‌کنند. باتوجه به توضیحات می‌توان گفت آنچه در بستر پژوهش و از تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه به‌دست‌آمد مقوله (پدیده‌ی مرکزی) «فویبای واکاوی در امور مالی» می‌باشد.

مردان مشارکت‌کننده به‌واسطه‌ی طیفی از عوامل از گفت‌وگو با همسر در رابطه با امور مالی اجتناب می‌کردند. اگرچه آنان معتقد بودند که باید از امور مالی همسر اطلاع داشته باشند و به‌عنوان مرد خانه و شوهران آنان این را حق خود می‌دانستند، اما عواملی مانند مدیریت قدرت‌مدارانه امور مالی و اقتصادی زن، اختلافات ناشی از واریسی و مقایسه‌های مکرر زن در میزان‌های پرداختی میان فرزندان تنی/ناتنی، عدم توافق بر سر مدیریت امور مالی و ناسازگاری‌های اقتصادی حاصل از آن و مهم‌تر از همه برچسب‌زنی‌هایی که نه‌تنها توسط همسر (زن)، بلکه دیگران نیز مردان مشارکت‌کننده را مورد

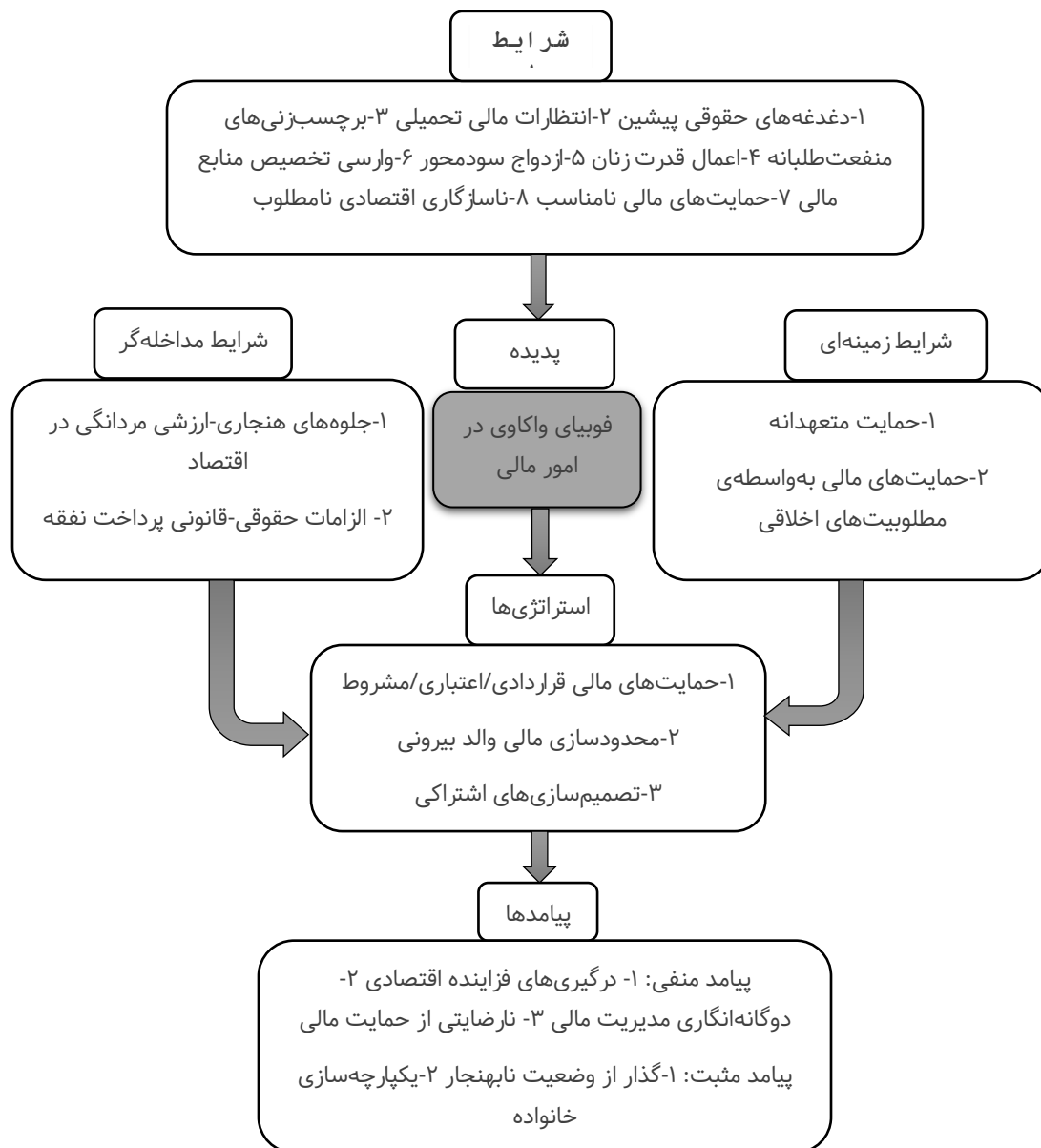
۴٫۶ مقوله‌ی هسته: فویبای واکاوی در امور مالی

اگرچه مردان مشارکت‌کننده مطابق با آموزه‌های فرهنگی و عادت‌واره‌های جنسیتی، مدیریت امور مالی و کنترل منابع اقتصادی در خانواده را حوزه‌ای کاملاً مردانه قلمداد کرده و تصمیم‌گیری در این‌باره را درجهت حفظ اقتدار اقتصادی و در نتیجه نگاهداشت ویژگی مردانه‌شان امری ضروری می‌دانستند، اما با رفتارهایی از جانب همسر جدید مواجه شده بودند که این امر را برای مردان ناممکن ساخته بود. زنان به‌واسطه‌ی دریافت مهریه و نفقه فرزند از جانب همسر سابق، منابع قابل توجهی را کسب کرده بودند و فرصت را برای اعمال نفوذ و تغییر موضع قدرت به نفع خود غنیمت شمرده و حضور خود را در حوزه‌های تصمیم‌گیری در خانواده پررنگ جلوه داده بودند. مطابق با نظرات مردان مشارکت‌کننده در خانواده‌های ناتنی دیگر تنها مرد خانواده نیست که صاحب قدرت است؛ بلکه زنان نیز با در دست داشتن منابع لازم در جهت کسب اقتدار به اعمال قدرت در برابر مرد خانواده پرداخته بودند. از طرفی مردان مشارکت‌کننده به‌واسطه‌ی الزام‌های حقوقی، قانوناً موظف به پرداخت مهریه به همسر سابق و همچنین پرداخت نفقه به فرزند تنی بودند. این امر گاهی با کژفهمی و سوءتفاهم‌هایی از جانب همسر جدید همراه بود. مردان مشارکت‌کننده نه‌تنها با واریسی‌های مداوم و مقایسه‌های مکرر این میزان‌ها از جانب همسر مواجه شده بودند؛ بلکه همسران نیز از مردان این انتظار را داشتند تا تمامی مسؤولیت‌های مالی فرزند ناتنی را تقبل نمایند. این امر مانع از ابتکار و آزادی عمل مردان در خانواده‌ی ناتنی شده بودند. اگرچه مردان مشارکت‌کننده آگاهی از جزئیات امور مالی همسر جدید را حق خود می‌دانستند و معتقد بودند که به‌عنوان شوهر و مرد خانه باید از امور مالی خانواده و اعضا آگاهی کامل داشته باشند، اما تمامی این عوامل و پیامدهای سوء آن برای موقعیت حساس خانواده‌ی ناتنی منجر به خودداری و اجتناب مردان از دست گرفتن

فرزند(ان) ناتنی، دخالت‌های آشکار یا غیرآشکار والد بیرونی و... و اثرگذاری تجربیات طلاق هر یک از زوجین بر عملکرد خانواده‌ی ناتنی از در دست گرفتن تمامیت حوزه‌ی اقتصادی و آگاهی از جزئیات منابع مالی همسر جدید خودداری می‌کردند؛ زیرا آنان خواستار ثبات خانواده‌ی ناتنی و عدم تکرار طلاق و تجربه‌ی دوباره‌ی آن بودند.

هدف قرار داده بود و باعث شده شده بود تا آنان به‌عنوان یک فرد سودمحور پنداشته شوند که تنها برای منفعت‌های مادی به ازدواج مجدد اقدام کرده است، مانع از واکاوی و به عبارتی سبب نوعی هراس در آنان برای ایجاد پیامدهای احتمالی شده بود. به بیان دقیق‌تر مردان با آگاهی از حساس بودن موقعیت خانوادگی خانواده‌ی ناتنی (به‌دلیل وجود

شکل ۱ مدل پارادایمی پژوهش

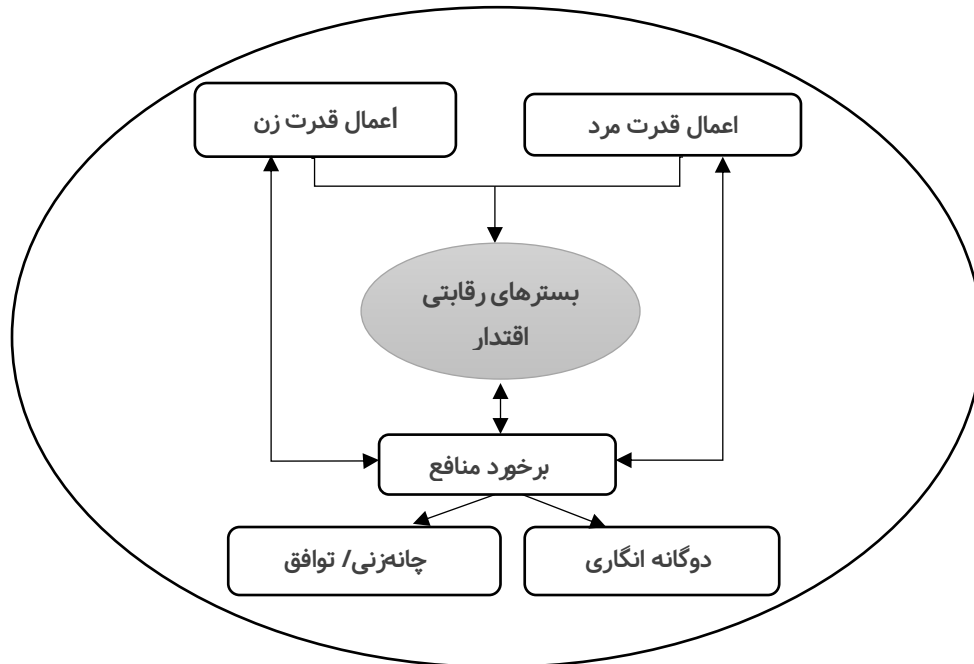
۵ بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر از طریق مصاحبه‌ی عمیق با ۱۵ مرد والد ناتنی در شهر اصفهان، به واکاوی تخصیص منابع میان فرزندان تنی و ناتنی و میزان دسترسی

زوجین به منابع مالی با تأکید ویژه بر مردان پرداخت. نتایج پژوهش در قالب یک طرح‌واره‌ی نظری ارائه شد. به‌عبارتی کلیت تحلیل به‌صورت انتزاعی شرح داده شد تا با مشخص شدن روابط میان مقوله‌ها فرایند مورد مطالعه در جریان پژوهش تکامل یابد.

شکل ۲ طرح‌واره‌ی نظری پژوهش

فضای قطب‌بندی شده

پررنگ‌تری در خارج از خانه و به عبارتی حوزه‌ی عمومی دارند. بنابراین، امور اقتصادی معطوف به مردان و اقتدار اقتصادی یک ویژگی مردانه اطلاق می‌شود. مردان نیز مطابق با نقش‌های جنسیتی نشأت گرفته از تعاریف اجتماعی مردانگی، به‌دنبال کسب اقتدار اقتصادی برمی‌آیند. اما موضوع تنها به ساختارهای فرهنگی ختم نمی‌شود. چارچوب حقوقی موجود در کشور نیز بر اقتدار مرد در خانواده صحنه می‌گذارد. مطابق با قانون، تأمین نیازهای مادی و مایحتاج خانواده برعهده‌ی مرد خانه قرار دارد. واگذاری کار بیرون از خانه به مرد در به رسمیت

زن و مرد به‌عنوان دو عضو ویژه در خانواده بیشترین سهم را در امور خانوادگی از جمله امور اقتصادی و به‌طورکلی حوزه‌های قدرت دارند. همان‌طورکه پیشتر توضیح داده شد، نقش‌های جنسیتی در میزان سهم‌بری هر یک از زوجین در حوزه‌های قدرت متفاوت است. از آنجایی‌که نقش‌های جنسیتی ساخته‌وپرداخته‌ی نظام‌های ارزشی-هنجاری هر جامعه می‌باشد، مطابق با باورهای فرهنگی رایج، مردان از قدرت بیشتری برای تصمیم‌گیری در امور خانواده برخوردارند. آنان نقش نان‌آور خانواده را برعهده دارند و به‌واسطه‌ی همین امر حضور

درجه‌ی خاصی از آزادی و استقلال برخوردار شوند. همچنین، می‌توان گفت نتایج این قسمت از پژوهش تا حدودی با پژوهش یکل، محسن‌زاده و زهراکار (۱۳۹۷) همسو می‌باشد. مردان مشارکت‌کننده به این موضوع اذعان داشتند که همسرانشان با شخصی‌سازی مایملک و دارایی‌های خود به ابراز مالکیت در برابر مرد پرداخته‌اند. آنان سعی داشته‌اند تا با شیوه‌های قدرت‌مدارانه، مدیریت کامل امور مالی خانواده را در دست بگیرند. مردان پاسخ‌گو همچنین به این مورد اشاره کردند که همسرانشان تمایلی به شفاف‌سازی منابع مالی خود نداشته‌اند و تصمیم‌گیری در این مورد را تنها معطوف و مختص به خود می‌دانستند. این امر تا حدودی به تجربه‌ی زنان از طلاق و جدایی از همسر در ازدواج اول برمی‌گردد. همان‌طور که مسینجر (۱۹۷۶) نیز در پژوهش خود اشاره می‌کند، زنان در ازدواج مجدد تمایلی به افشای امور مالی خود در برابر همسران جدیدشان نداشته‌اند؛ زیرا نسبت به پایداری ازدواج مجدد تردید داشتند.

با تمام این توضیحات می‌توان گفت، ورود زنان به حوزه‌های تصمیم‌گیری در خانواده، سبب شده بود تا مردان ذهنیت و عینیت‌های اقتدار مردانگی خود را در خطر ببینند. در مقابل نیز زنان به‌مثابه‌ی تازه‌واردانی قلمداد می‌شوند که به‌دنبال کسب اقتدار خود در خانواده‌ی جدید هستند. بنابراین، مردان به‌دنبال حفظ اقتدار خود در خانواده و زنان در پی کسب و افزایش اقتدار خود، وارد رقابت با یکدیگر می‌شوند و از آنجایی که رقابت با هدف کسب موقعیت برتر صورت می‌گیرد، نوعی تعارض منافع در میان زوجین و در عرصه‌ی خانواده پدیدار می‌شود. به‌عبارتی کسب اقتدار مرد منجر به وابستگی دوباره‌ی زن به مرد و کسب اقتدار زن منجر به فرودستی مرد می‌شود و همین امر رقابتی بودن عرصه‌ی خانوادگی را تشدید می‌کند. این می‌تواند ناشی از تغییر در عادت‌واره‌های زنان باشد. اگرچه فرهنگ موجود هنوز زمینه‌های برتری‌جویی را در عرصه‌های خصوصی و عمومی بیشتر برای مردان

شناختن اقتدار آن در حوزه‌ی عمومی و به دنبال آن حوزه‌ی خصوصی نقش اساسی را ایفا می‌کند؛ زیرا این دو حوزه مجزا از یکدیگر نبوده و رابطه‌ی متقابل با هم دارند. مردان مشارکت‌کننده نیز به‌واسطه‌ی عادت‌واره‌های نقش جنسیتی، قائل به برقراری اقتدار خود در خانواده‌ی ناتنی بودند. آنان معتقد بودند ازدواج مجدد، خانواده‌ی ناتنی و وجود فرزند ناتنی نباید مانع از برقراری جنبه‌های ذهنی و عینی مردانگی‌شان باشد. به تعبیری دیگر، مردان مطابق با منش تربیت‌یافته (طی فرایند جامعه‌پذیری، آموزش، تقلید و الگوبرداری)، تخصیص منابع مالی و کنترل منابع و تصمیم‌گیری در رابطه با امور اقتصادی خانواده را حق اساسی خود می‌دانند. همین امر باعث شده بود تا زنان نیز با وارد شدن به تعاملات قدرت، شاهد چهره‌ی جدیدی از توزیع قدرت در خانواده‌ی ناتنی باشیم.

در اختیار داشتن منابعی مانند شغل، درآمد و به‌طورکلی سرمایه‌های اقتصادی از جنبه‌های تعیین‌کننده‌ی قدرت و مرجعیت فرد در تصمیم‌گیری‌ها در امور خانوادگی است. زنان دیگر تنها به کارهای خانگی نمی‌پردازند؛ زیرا به‌واسطه‌ی موقعیت‌های شغلی، به عرصه‌ی عمومی راه یافته‌اند؛ عرصه‌ای که تا مدت‌ها متعلق به مردان بود. در خانواده‌های ناتنی سرمایه‌ی اقتصادی زنان تنها از شغل و درآمد حاصل از آن به دست نمی‌آید. آنان به‌واسطه‌ی دریافت مهریه و نفقه فرزند خود، سرمایه‌های اقتصادی درخور توجهی کسب می‌کنند. بنابراین، در دست داشتن این منابع باعث می‌شود تا زنان به نقش‌های از پیش تعیین‌شده و سنتی زنانه اکتفا نکنند و جهت‌گیری قدرت در خانواده را به نفع خود تغییر دهند. نتایج این قسمت از پژوهش با مطالعه‌ی والنیتینا (۲۰۱۲) همخوانی دارد. والنیتینا نیز در پژوهش خود به این موضوع اذعان دارد که زنان در ازدواج مجدد نقش فعال‌تری در تصمیم‌گیری‌های مالی دارند. آنان خواستار دسترسی بیشتر به منابع مالی را دارند؛ زیرا استقلال مالی عامل مطلوبی است که به آن‌ها کمک می‌کند تا از

۵٫۱ محدودیت‌ها

بیشترین محدودیتی که پژوهشگران مطالعه‌ی حاضر با آن روبه‌رو بودند، دستیابی به نمونه‌های پژوهش بود. ما پژوهشگران در ابتدا سعی کردیم با مراجعه به مراکز مشاوره و کلینیک‌های روان‌شناختی و همچنین دفاتر ثبت ازدواج و طلاق به نمونه‌های مد نظر دست پیدا کنیم؛ اما به دلیل حساسیت‌های شغلی با مخالفت و عدم همکاری مواجه شدیم. اگرچه در ادامه به‌واسطه‌ی درخواست‌های شخصی موفق شدیم به نمونه‌های پژوهش دست یابیم، اما مجدداً با محدودیت‌هایی روبه‌رو بودیم. حساسیت‌های مربوط به طلاق، ازدواج مجدد و علی‌الخصوص خانواده‌های ناتنی مانع از معرفی افراد دارای تجربه‌ی طلاق و ازدواج مجدد به پژوهشگران می‌شد؛ به همین علت زمان زیادی صرف متقاعدسازی افراد گردید. اگرچه تکمیل این کار پژوهشی را مدیون همکاری و همراهی شایان توجه مردان مشارکت‌کننده هستیم، اما بعضی از مشارکت‌کنندگان نیز به دلیل حساسیت‌های همسر از ادامه‌ی همکاری سرباز زدند. از دیگر محدودیت‌های پژوهش حاضر عدم پیوسته بودن جریان مصاحبه، به دلیل مشغله‌های کاری و دغدغه‌های شخصی مردان مشارکت‌کننده بود که باعث طولانی شدن فرایند گردآوری داده‌ها شد.

۵٫۲ پیشنهادات

اگرچه پژوهشگران مطالعه‌ی حاضر سعی نموده‌اند تا چالش‌های اقتصادی خانواده‌های ناتنی را با توجه به بستر پژوهش (شهر اصفهان) به تصویر بکشند، اما برای آنکه بتوان راهکارهای مناسبی در اختیار این نوع از خانواده‌ها قرار داد، نیاز به مطالعات بیشتری است؛ زیرا در بسیاری از مواقع مرور ادبیات پژوهشی با مشخص ساختن تفاوت‌ها و شباهت‌ها می‌تواند منجر به درک عمیق‌تری از مسأله شود و به پژوهشگران و همچنین سیاست‌گذاران جهت اتخاذ راهکارهای کاربردی برای تقویت بنیان خانواده‌های ناتنی کمک کند. بنابراین، با توجه به خلأ پژوهشی پیشنهاد می‌شود مطالعات در حوزه‌ی ازدواج مجدد

فراهم می‌آورد؛ اما نمی‌توان تغییرات ایجاد شده در نقش‌های جنسیتی زنان را نادیده گرفت.

رقابت مرد و زن در خانواده و به عبارتی رقابتی شدن عرصه‌ی خانوادگی در خانواده‌های ناتنی حائز اهمیت است. همان‌طورکه قبلاً نیز اشاره شد مرجعیت مرد و زن در تصمیم‌گیری‌ها در امور خانوادگی و تقسیم جنسیتی آن، چگونگی توزیع قدرت در خانواده را نشان می‌دهد. امور اقتصادی یکی از مهم‌ترین امور در خانواده است. این امر به جهت وجود فرزند(ان) تنی و ناتنی در خانواده‌های ناتنی قابل توجه می‌باشد. به عبارتی امور اقتصادی در این نوع خانواده‌ها ناشی از چگونگی تخصیص منابع مالی میان فرزند(ان) تنی و ناتنی، مدیریت امور مالی و به‌طورکلی کنترل این منابع است. بنابراین، ظاهراً رقابت زوجین برای کسب اقتدار، رقابتی از نوع دائمی است. در این رابطه آنچه اتفاق می‌افتد توافق‌های موقتی است که تنها در جهت مصلحت خانواده است و ماهیت واقعی و دائمی ندارد. به بیان دیگر زوجین به‌شیوه‌ای مداراگونه با مسائل کنار می‌آیند. از طرفی رقابتی شدن عرصه‌ی خانوادگی منجر به خودمداری زن و خودمختاری مرد در مدیریت امور مالی و در نتیجه دوگانگی میان زوجین شده بود. به‌طورکلی، باید گفت مجموعه‌ی این عوامل سبب شده بود تا خانواده‌ی ناتنی نه به‌عنوان یک واحد منسجم، بلکه به‌عنوان یک فضای قطب‌بندی‌شده نمایان شود. نتایج این قسمت از پژوهش با مطالعات محمدی (۱۳۹۶)، گوتینگ (۱۹۸۲) به جهت اشاره به این موضوع که مشکلات اقتصادی در خانواده‌های ناتنی به دلیل وجود فرزندان ناتنی افزایش پیدا می‌کند، همخوانی دارد. همچنین، نتایج این قسمت از پژوهش تا حدودی با مطالعه‌ی جاکوبسن (۱۹۹۳) به دلیل اشاره به رفتارهای متضاد مدیریت مالی در خانواده‌های ناتنی و پیچیدگی آن همخوانی دارد.

پرداختی والد بیرونی و... انجام گیرد تا به درک درست‌تری از شیوه‌های مدیریت امور مالی این نوع از خانواده‌ها دست یابیم.

منابع مالی

این مقاله فاقد حمایت مالی بوده است.

تعارض منافع

نویسندگان دارای تعارض منافع نمی‌باشند.

با توجه خاص به مردان و مطالعات مربوط به خانواده‌ی ناتنی و والد ناتنی با در نظر گرفتن ابعاد گوناگون این نوع از خانواده‌ها و در زمینه‌های جغرافیایی گوناگونی صورت پذیرد. اما در رابطه با چالش‌های اقتصادی خانواده‌های ناتنی و شیوه‌های مدیریت پول توسط اعضای این خانواده می‌توان پژوهش‌های بیشتر با دیدی جزئی‌تر مانند توجه به میزان درآمد زوجین، سطح تحصیلات، محل سکونت، شاغل بودن یا نبودن زوجین، میزان‌های

منابع

گیدنز، آنتونی (۱۳۹۴). *جامعه‌شناسی*. ترجمه‌ی حسن چاوشیان. تهران: نشر نی.

محمدی، بیوک (۱۳۹۳). «الگوی سنتی ساختار قدرت در برخی خانواده‌های ایرانی». *پژوهش‌نامه‌ی زنان، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی*، ۵ (۲)، ۱۱۱-۱۳۷.

محمدی، زهرا (۱۳۹۶). *بررسی چالش‌های پیش روی زوج‌های دارای فرزند در ازدواج مجدد*. (پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد مشاوره خانواده، دانشگاه علامه طباطبائی).

یکله، معصومه. محسن‌زاده، فرشاد و زهراکار، کیانوش (۱۳۹۷). «مطالعه‌ی کیفیت ازدواج مجدد پس از طلاق (رویکرد داده‌بنیاد)». *فصل‌نامه‌ی مددکاری اجتماعی*، ۷ (۳)، ۱۷-۳۱.

استراوس، انسلم و کربین، جولیت (۱۳۹۵). *مبانی پژوهش کیفی، فنون و مراحل تولید نظریه‌ی زمینه‌ای*. ترجمه ابراهیم افشار. تهران: نشر نی.

ریتزر، جرج (۱۳۷۴). *نظریه‌ی جامعه‌شناسی در دوران معاصر*. ترجمه‌ی محسن ثلاثی. تهران: انتشارات علمی.

سالنامه‌ی آمارهای جمعیتی (۱۳۹۹)، تهران، سازمان ثبت احوال کشور.

سفیری، خدیجه و آراسته، راضیه (۱۳۸۷). «بررسی رابطه‌ی سرمایه‌ی اقتصادی زنان با نوع روابط همسران در خانواده». *مجله‌ی علمی و پژوهشی تحقیقات زنان*، ۲ (۱)، ۱۱۴-۱۴۷.

علیرضائزاد، سهیلا. خاکپور، سحر و فتحی، سروش (۱۳۹۳). «سرمایه‌ی اقتصادی و جنسیت در خانواده: مطالعه‌ای بر کنترل منابع مالی در خانواده‌های شهر تهران». *برنامه‌ریزی رفاه و توسعه‌ی اجتماعی*، ۶ (۲۱)، ۱۵۷-۱۹۰.

Adler-Baeder, F., & Higginbotham, B. (2004). Implications of remarriage and stepfamily formation for marriage education. *Family Relations*, 53(5), 448-458.

Coleman, M., & Ganong, L. H. (1989). *Financial management in*

stepfamilies. *Lifestyles*, 10(3), 217-232.

Coleman, M., Ganong, L., & Fine, M. (2000). Reinvestigating remarriage: Another decade of progress. *Journal of Marriage and Family*, 62(4), 1288-1307.

- Crapo, J. S., Turner, J. J., Kopystynska, O., Bradford, K., & Higginbotham, B. J. (2021). Financial stress and perceptions of spousal behavior over time in remarriages. *Journal of Family and Economic Issues*, 42(2), 300-313.
- Eeden-Moorefield, B. V., & Pasley, B. K. (2013). Remarriage and stepfamily life. In *Handbook of marriage and the family* (pp. 517-546). Springer, Boston, MA.
- Fishman, B. (1983). The economic behavior of stepfamilies. *Family relations*, 359-366.
- Goetting, A. (1982). The six stations of remarriage: developmental tasks of remarriage after divorce. *Family Relations*, 31(2): 213-222.
- Gold, J. M. (2016). Understanding the experiences of husbands in step-couples: implications for strengthening stepfamily marriages. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 24(4): 415-419.
- Hobart, C. (1991). Conflict in remarriages. *Journal of Divorce & Remarriage*, 15(3-4), 69-86.
- Jacobson, D. (1993). What's fair? Concepts of financial management in stepfamily households. *Journal of divorce & remarriage*, 19(3-4), 221-238.
- Kreyenfeld, M. & Heintz-Martin, V. (2011). Economic conditions of stepfamilies from a cross-national perspective. *Zeitschrift für Familienforschung*, 23(2), 128-153.
- Lown, J. M., & Dolan, E. M. (1988). Financial challenges in remarriage. *Lifestyles*, 9(1), 73-88.
- Messinger, L. (1976). Remarriage between divorced people with children from previous marriages: A proposal for preparation for remarriage. *Journal of Marital and Family Therapy*, 2(2), 193-200.
- Robinson, B. E. (1984). The contemporary American stepfather. *Family Relations*, 33(3), 381-388.
- Schmiege, C. J., Richards, L. N., & Zvonkovic, A. M. (2001). Remarriage: For love or money? *Journal of Divorce & Remarriage*, 36(1-2), 123-140.
- Schweizer, V. (2020). Age variation in the remarriage rate, 1990 & 2018. National Center for Family & Marriage Research, Family Profile No. 13, 1-2.
- Smock, P. J., & Schwartz, C. R. (2020). The demography of families: A review of patterns and change. *Journal of Marriage and Family*, 82(1), 9-34.
- Sweeney, M. (2010). Remarriage and stepfamilies: strategic sites for family scholarship in the 21st century. *Journal of marriage and family*, 72(3): 667- 684.
- Valentina, D. (2012). Stepfamilies and management of financial resources. *Italian Sociological Review*, 2(2), 94.
- Zelizer, V. A. (1989). The social meaning of money: "special monies". *American journal of sociology*, 95(2), 342-377.